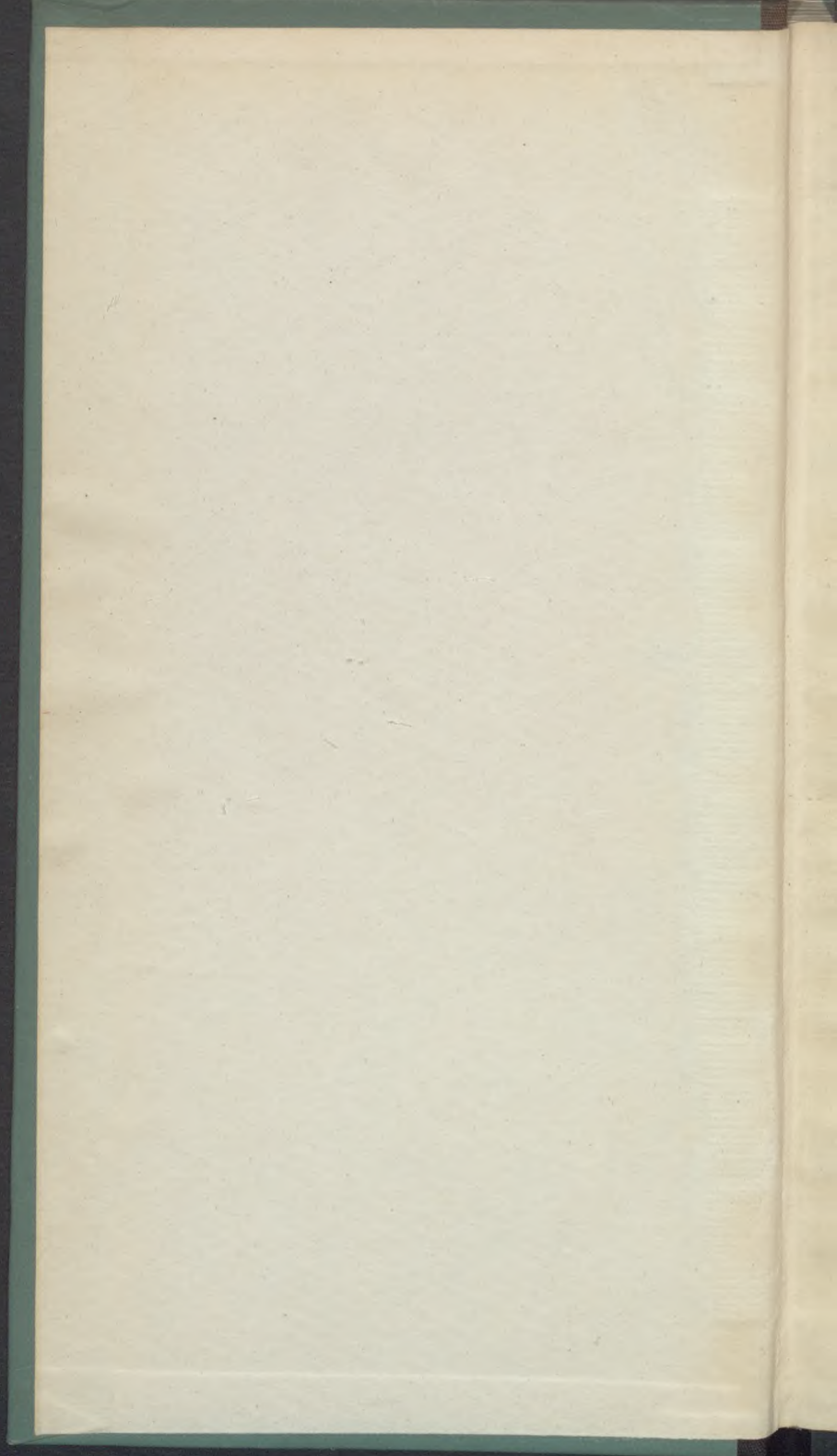
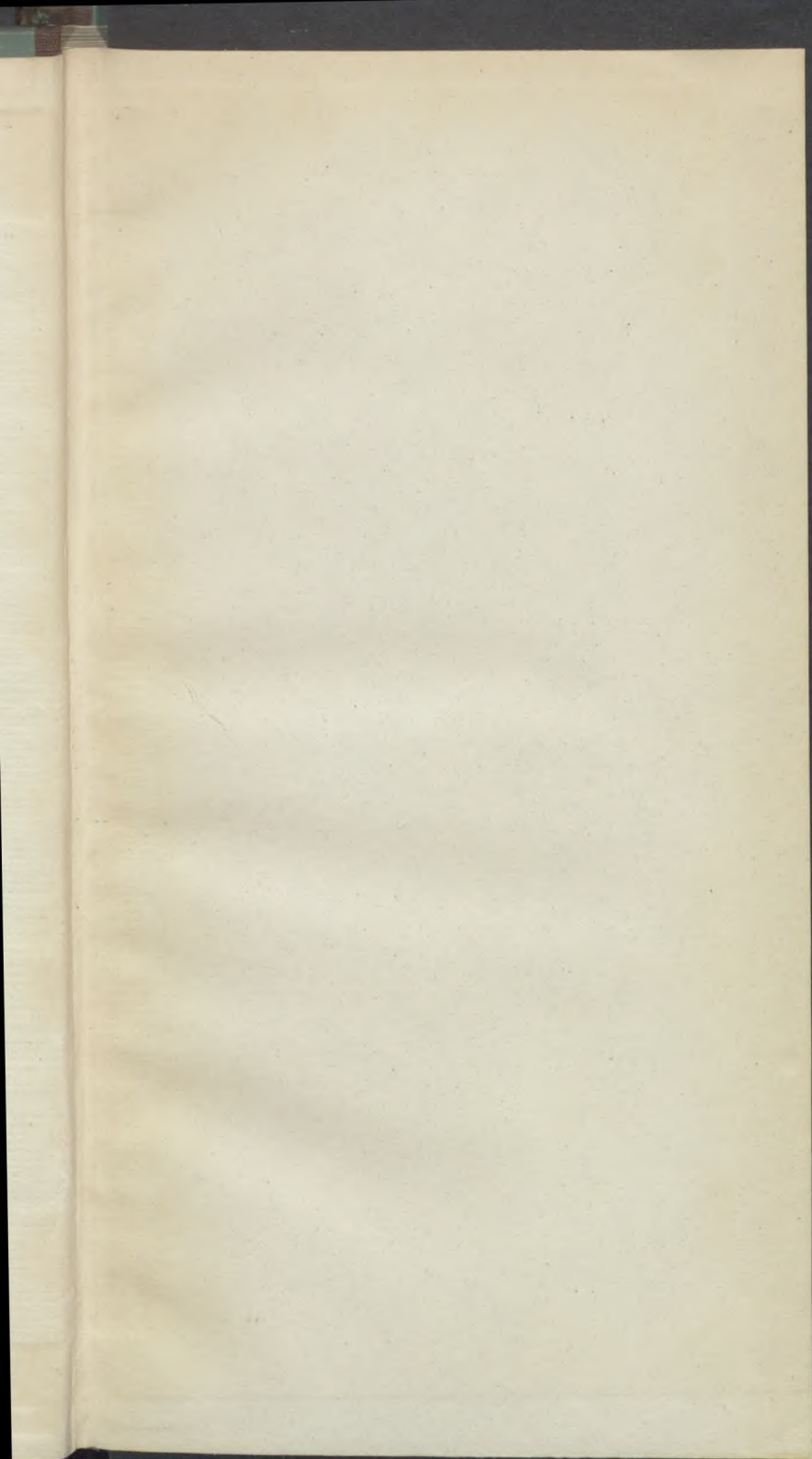

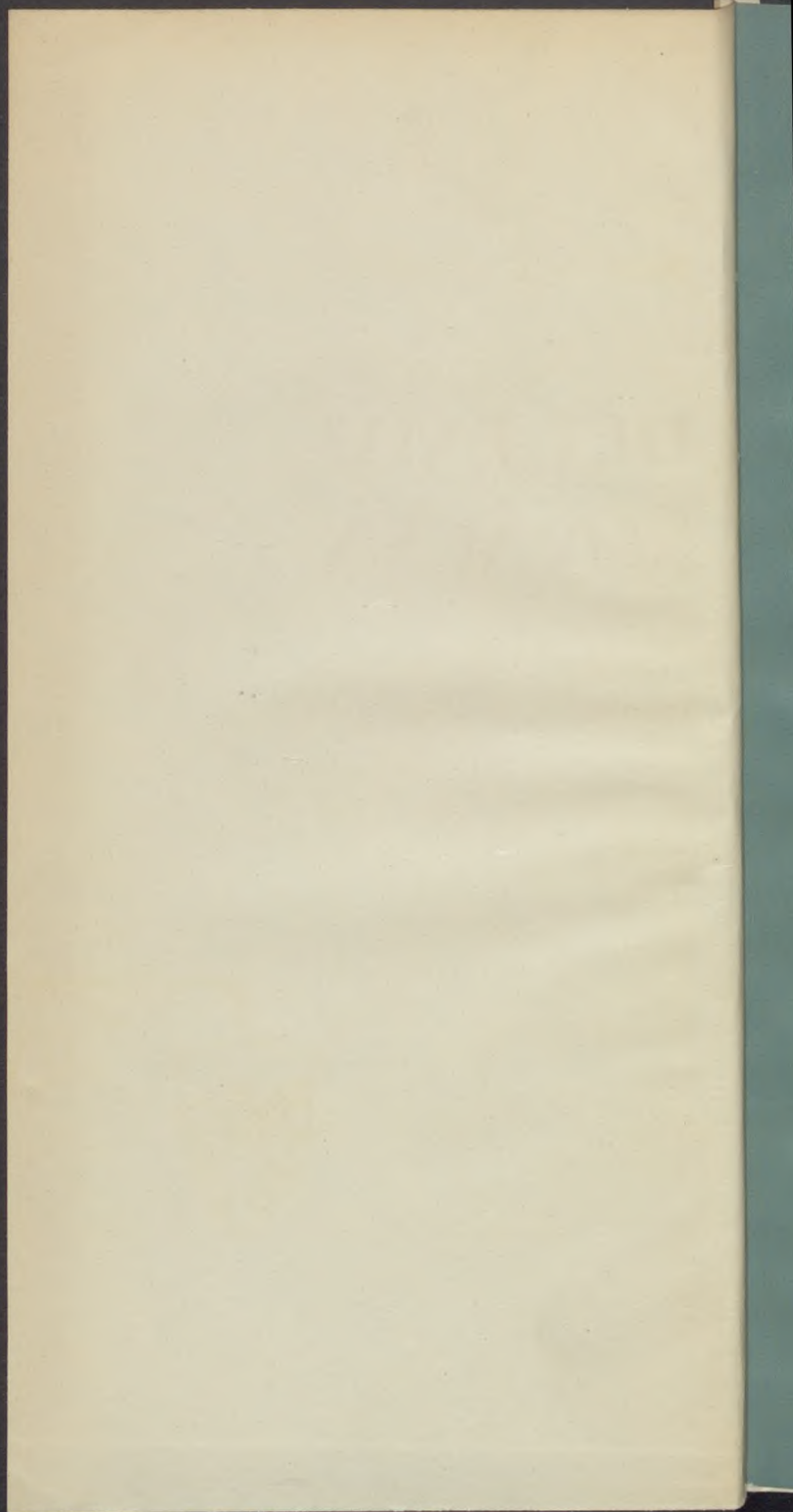
MB

26491

Nadányi Zoltán

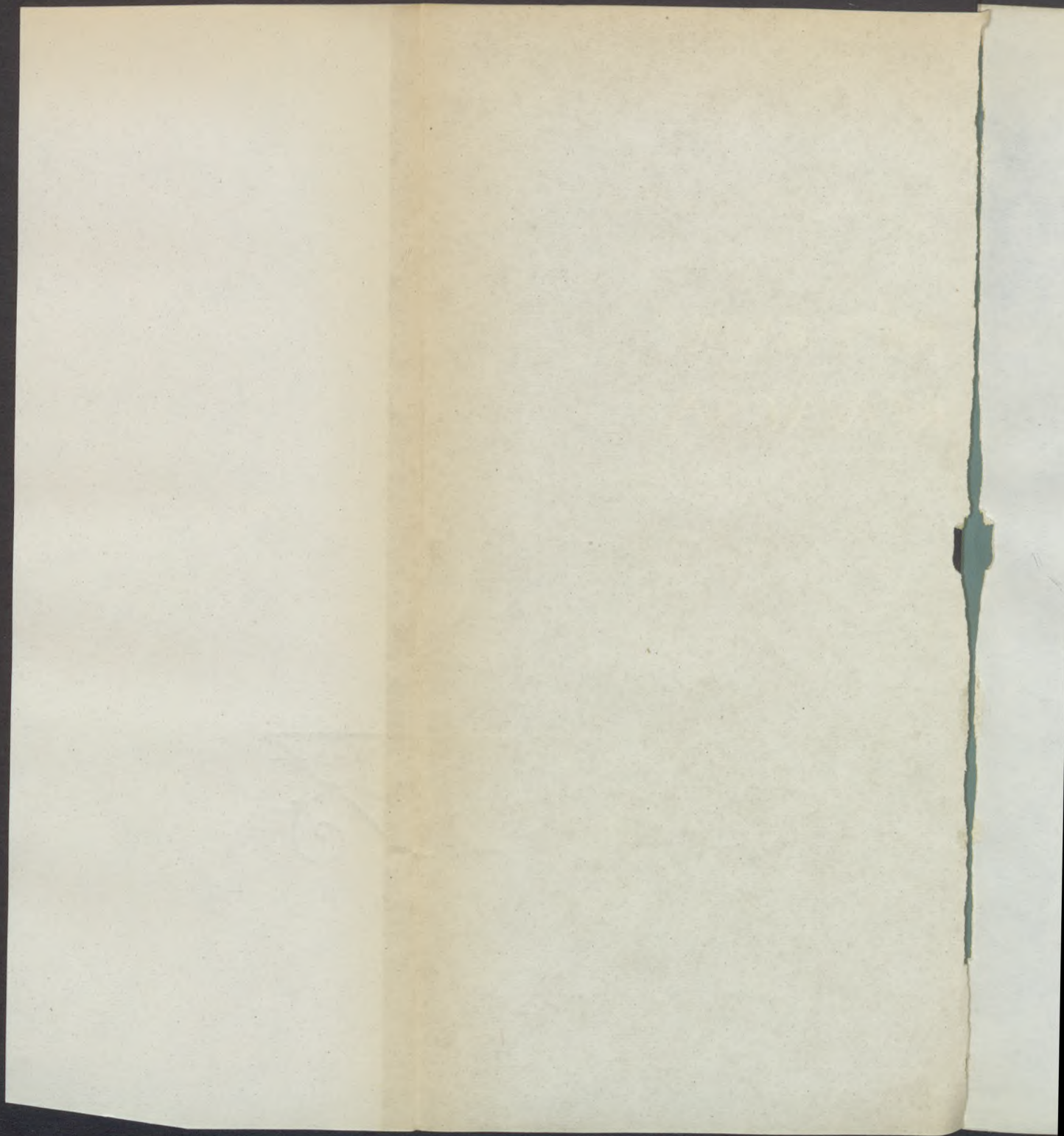
HÉT FALU
KOVÁCSA

Nadányi Zoltán

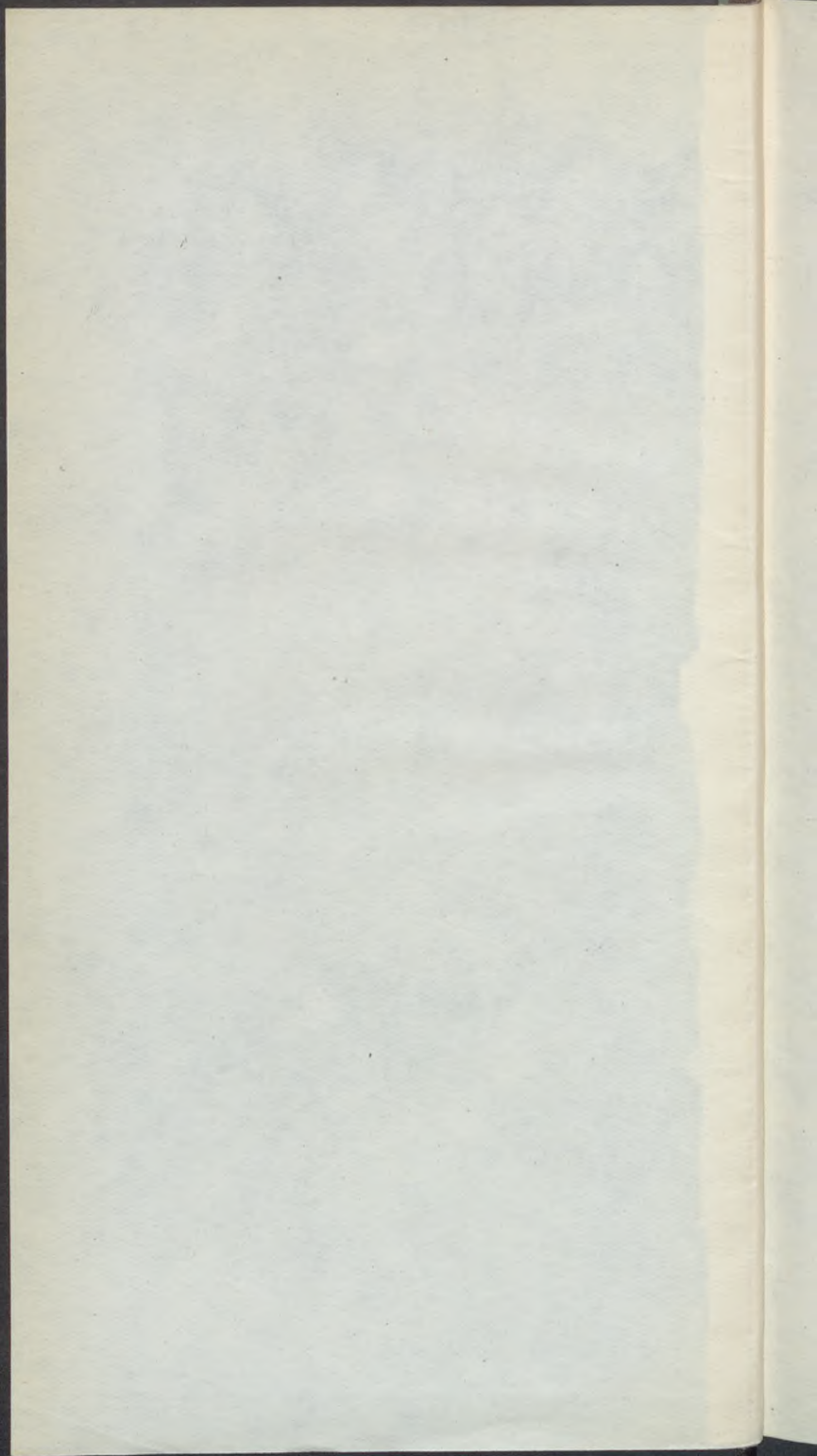
HÉT FALV KOVÁCSA

NADÁNYI ZOLTÁN
HÉT FALU KOVÁCSA

NADÁNYI ZOLTÁN

HÉT FALU KOVÁCSA

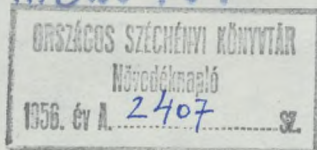
SZÍNMŰ

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1956

A burkoló
PAPP MÁRIA
munkája

MB26.491

© Nadányi Zoltán, 1956

Felelős kiadó a Magvető Könyvkiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Abody Béla

Műszaki vezető: Beck Péter

Kiadványszám: 265/287. Terjedelem: 7,8 (A/5) ív. Példányszám: 3150

Ez a könyv

az MNOSZ 5601-54 és 5602-50 Á szabvány szerint készült

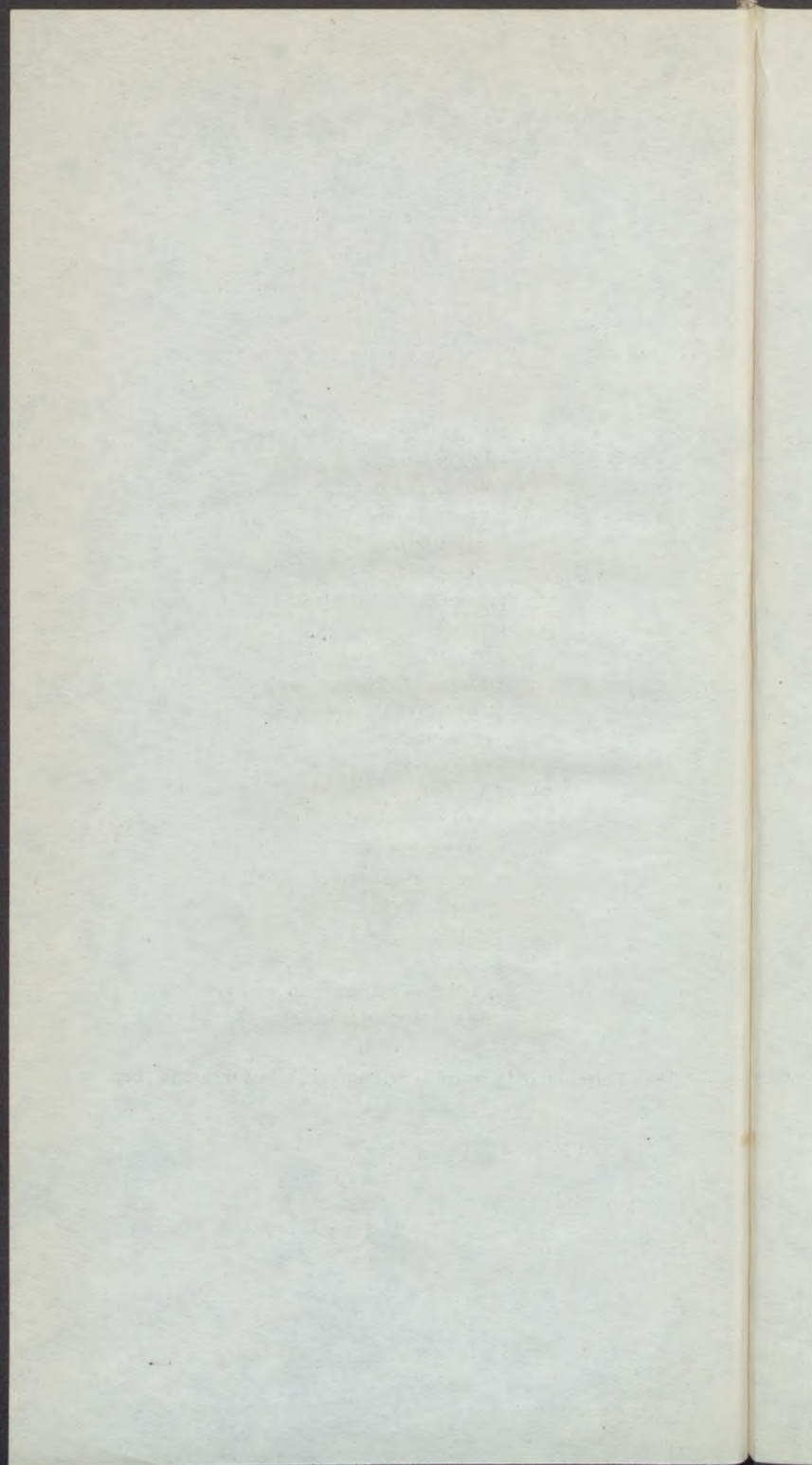
Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd utca 10. 9389

Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató

SZEREPLŐK:

POZSÁR MIHÁLY, kovácsmester
ERZSÓK, a felesége
PIROSKA, a leánya
KATI, Piroska leánya
KUN GERGELY
SZÜCS JÁNOS
POSPISCHIL EDMOND GRÓF
OTTÓ, lakáj
SZILÁGYI, hajdú
BIRIZDÓ BÁLINT, öreg csősz
BODZA ISTVÁN, módos gazda
VERES MISHA
TIMKÓ MARCI
KASZNÁR
I. PARASZT
II. PARASZT
PANDÚR ÖRMESTER
PANDÚR TIZEDES
HERCEG
ÖREG HAJDÚ
A GRÓF VENDÉGEI (5-6 személy)
PARASZTOK (20-25 személy)

Történik 1848 nyarán, Szigligeten, a kovácsműhelyben

ELSŐ RÉSZ

POZSÁR

Vigan kalapál a műhelyben és énekelget bozzá.

A kovács, a kovács,
hangos ember a kovács,
csupa, csupa csattogás,
vassal vág a vasra,
hogy megtáncoltassa.
Kora reggel nekiáll,
késő estig kalapál,
kalapál,
kalapál,
kala-kala-kalapál.

Utolsót üt a kalapáccsal.

Ez is megvan. Fogja, bátyus.

Rendben van, mi?

BIRIZDÓ

Öregesen nyikorgó hangon.

Akkurátus.

POZSÁR

Ennek most úgy vág az éle,
megberetválkozhat véle.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

POZSÁR

Odábbmegy.

Két vonás a neve mellé.

Itt van, la. Bi-riz-dó-Bá-lint.

Nem fog duplán ez a kréta,

így számolták már apáink:

egy ekevas-élesítés

két rovás.

BIRIZDÓ

Majd ez is – újkor.

POZSÁR

Akkor, persze, újkor, újkor.

Hacsak ott a két lánc földjén,

ahol újra szánt, öreg,

újra béka nem kuruttyol.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

POZSÁR

Földet kap a csósz a gróftul,

(de olyat, hogy arrul kódul.)

BIRIZDÓ

Abbizony!

POZSÁR

No, üljön már le.

Bolond, aki jár, ha állhat,

ül, mikor padot találhat.

Nem igaz?

BIRIZDÓ

AmmA' igaz.

POZSÁR

A kemencénél.

Ez a patkó meg tüzes már.

Marci hol vagy?

TIMKÓ

Az udvarról.

Itt!

POZSÁR

Siess már! Usgyé Marci!

TIMKÓ

Fut.

Szaladok!

POZSÁR

Fogd a patkót!

TIMKÓ

Adja csak no!

POZSÁR

Úgy, öcsém, hadd haladok.

Kalapál a patkón, Timkó segédkezik.

Látod, Marci, jól megy dolgom,

nem magamban forgolódom,

ahány a vendégem,

annyi a segédem.

Persze, persze, csak több volna

egy segéd a soknál,

tüzes patkót a fogóval

akkor te se fognál.

De ha nincs, nincs. Harminchárom

éve vagyok én már

Szigliget kovácsa, hallod,

harminchárom tél, nyár,

nagy idő az, de azóta

Szigliget kovácsa

nagyszámú segédletének

nincs fogyatkozása.

No de mért is volna másképp?

hát jobb sors a másé?

amilyen a falu sorsa,
olyan a kovácsé.

BIRIZDÓ

Abbizony, amma' igaz.

POZSÁR

Abbabagyja a kalapálást.

Fordítsunk hát rajta, Marci,
kajla ne maradjon.

TIMKÓ

Fordítsunk az ország sorsán?

POZSÁR

A fenét! a patkón!
Amazon már fordítottak.
Mikor is? tavasszal,
most pediglen Péter-Pál van
és mit értünk azzal?

Tovább kalapál.

TIMKÓ

Nagy esztendő, azt beszélük,
ez a negyvennyolcas!

POZSÁR

Én úgy vélem, arra jó csak,
hogy tovább kínlódhass.
Most is csak úgy nyúzza népét
a gróf, az a vásott,
hogy hét helység alig-alig
tart el egy kovácsot.

BIRIZDÓ

Abbizony, amma' igaz.

POZSÁR

Gyere, Marci, kifelé.
Ezt most felpróbáljuk újból.

KATI

Beszalad.

Nagyapám!

POZSÁR

Kifelé menet.

Most menj az útból

Katikám, tüzes a vas!

Ott a homok, játszogass.

TIMKÓ

Odaint,

Hó, Szellő, emeld a lábad!

POZSÁR

Emeli az puszta szóra,

szinte vágyik a patkóra.

TIMKÓ

Megsejdi azt a ló,

bátyám, ha kovácsa jó.

POZSÁR

Hát igen, már harminchárom

esztendeje patkolok,

de lovat még nem nyilaztam.

TIMKÓ

Pedig hát az nagy dolog!

ERZSÓK

Beközelít.

Még te meg se fröstököltél,

a tej régen ott hidegszik,

a szalonna meg melegszik.

POZSÁR

Kocogtat.

No, majd mindjárt bekapom.

TIMKÓ

Jó meleg van a napon.

KATI

Hóha, Szellő! Hóha, hó!

POZSÁR

Munka közben.

Katikám, megrúg a ló!

Mondtam már, játssz a homokkal,

a kagylókkal, kavicsokkal,

kisgyereknek az való.

Ültess szép kis nyírfaerdőt,

építs tornyot, messze látszót,

olyat, mint az ott ni, szemközt,

tűzz a tetejébe zászlót.

ERZSÓK

Fogadj hát szót nagyapádnak,

lódulj már, te rossz gyerek!

KATI

Engem mindig küldenek!...

POZSÁR

Munka közben.

No, nem mindig, azt ne fogd rám.

Szoktalak én hívni is,

ne felejtse!

TIMKÓ

Hóha, Szellő!

POZSÁR

Ez így jó lesz.

Távolodik.

Most kihűtjük,

Marci öcsém, oszt felütjük.

Üldözött csirke hangja.

KATI

Beszaladt a kis csibi!...

POZSÁR

Katikám, ne lábatlankodj!

TIMKÓ

Az ajtóból.

Odabútt a pad alá, ni!

ERZSÓK

Beszalad a kis csirke után.

Pi-pi-pi-pi-pi-pi!

Elkapja a kiscsirkét.

Megvagy, huncut!

KATI

Jaj, de édes!

Adja ide, nagyanyám!

ERZSÓK

Odaadja.

Csak vigyázz, te, meg ne fojtsd!

Vigyük vissza a kotlósnak,

Keresgéli már.

POZSÁR

Útban kifelé.

No, Marci!

Patkoljuk meg hát a Szellőt!

TIMKÓ

Odakint.

Hó, Szellő, emeld a lábad!

Jó termés lesz, mesterem.

POZSÁR

Patkol.

Lesz talán. Csak ára lenne
annak, ami megterem.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

TIMKÓ

Csak ne lenne minden haszna
a grófé – a ménkü csapna
abba a toronyba!
Az is de otromba!
Azt bámulja most mindenki,
úgy nőtt az ott hirtelen ki,
egy szál torony egymagában,
a Táborhegy oldalában,
mint a bolondgomba.

POZSÁR

Patkol.

Belebútt az máris,
a vén generális.

TIMKÓ

Miaffene, máris?

POZSÁR

Tegnap este jött batáron,
hajdú is jött vele három...

TIMKÓ

Miaffene, három?

POZSÁR

... meg komornyik, meg cselédek,
meg málhás szekér temérdek,
jött egész nagy karavánnal,
oszt mikor besétált,
fútták a kornétát.

TIMKÓ

Miaffene, fútták?

POZSÁR

A hegyek meg visszhangozták,
ugye, Erzsók?

ERZSÓK

Arra járt, most megáll.

Szép volt!

POZSÁR

Patkol.

Már akinek. A sok osztrák
grófot sínyle ez az ország,
közte ezt a rosszak rosszát,
rogyna rá az égbolt!

BIRIZDÓ

Abbizonny, ammä' igaz!

TIMKÓ

Akkor hát itt rossz világ lesz,
veszedelmes szomszédság ez,
a gróf a toronyban,
Sok baj jöhet onnan.
Egyszer, lám, meglátogatta
kastélyát is az ebadta,
emlegetik azt ott,
mindennap deresre húztak
akkor egy parasztot.
Azt is mondják, hogy pucéron
ült a gróf a lóra...

ERZSÓK

Ne mondd már, pucéron?

TIMKÓ

Úgy, úgy, anyaszült pucéron,
úgy járt a folyóra,
a nyakából nagy kacéron
veres kendő lógott,
ősz haja, kecskeszakálla

szélbe borzolódt,
maga volt a vánnyadt vénség,
asszony nép ha látta,
magát elokádtá.

ERZSÓK

Pucéron, lóháton?
Elhiszem, ha látom.

POZSÁR

Patkol.

Nono, Erzsók, nem jó volna,
ha ilymódon lovagolna
itt is ki a Balatonra
az az istenátka!

ERZSÓK

Még csak az van hátra!

TIMKÓ

Nem tudhatjuk, hátha!

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

ERZSÓK

Hát csak annyit mondok: menten
meghalnék szégyeltemben!

Elballag.

TIMKÓ

Hóha, Szellő, ne rugódozz!
az anyád! – Ott Miska jön,
Veres Miska.

POZSÁR

Patkol.

Oszt mi jót hoz?

TIMKÓ

Semmit. Tán csak beköszön.

VERES

Közelít.

Szép jóreggelt!

POZSÁR

Patkol.

Adjon isten!

VERES

Nincs egy kurta lánca, mester?

Húzatnom kell a kocsit.

POZSÁR

Patkol.

De talál bent, válogasson.

VERES

Befelé indul.

Adjisten, Birizdó bácsi.

Kend itt húsöl?

BIRIZDÓ

Abbizony.

VERES

Már bent a műhelyben.

Hű, van itt lánc, milliomm!

Nyikorgás közelít.

Azt a fenemód nyikorgó

kézi fogatot ki hajtja?

Jani bátyám, Szücs Jani,

szekérkereket hoz rajta.

POZSÁR

Mi járatban, Szücs Jani?

SZÜCS

Ezt a ráfot, meg talyicskát

kéne megjavítani.

De meleg van.

POZSÁR

Patkol.

Sietős-e?

SZÜCS

Nem enyém ez, urasági.

POZSÁR

Patkol.

Akkor hát nem sietős.

SZÜCS

Ninini, Birizdó bácsi!

Hogy vagyunk, vén krumplicsós?

Hát nem félti kend a krumplit,
hogy a föld alól kiugrik?

POZSÁR

Patkol.

Nem övé az, hát mit féltse.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

ERZSÓK

Beközelít.

Hívom, nem jön csakazértse!

Éhen vész az én Mihályom,
hogyha bele nem diktálom.
Legalább egy kis tejet!

POZSÁR

Befejezte a patkolást.

Ez is megvan. Kész, mehet!

VERES

Közelít.

Ez a lánC, ez éppen jó lesz,
Elviszem.

POZSÁR

Használja csak.

VERES

Elmenőben.

Visszahozom délre!

POZSÁR

Utána kiáltja.

Ráér.

Add csak Erzsók, azt a bögrét.

TIMKÓ

Már a bakról.

Indulok hát akkor én is,
megköszönöm, hogy bajlódott,
mester, osztán ezt is újkor.

POZSÁR

Issza a tejet.

Újkor, újkor.

VERES

Isten áldja!

POZSÁR

Isten áldjon!

TIMKÓ

Közécsap a lovaknak.

Gyi te, Szellő!

Elbajtat.

ERZSÓK

Mind csak újkor, mind csak újkor!
de miből élünk meg újig?

POZSÁR

Honnan venne pénzt akárki,
bár a bőréből kibújik?
Hasztalan megy a vásárra,
semminek sincs ott ma ára.
Így van, vagy nem, Szücs Jani?

SZÜCS

Mindent olcsón szednek össze,
úgy tódítják Osztriába,
osztrák császár a királyunk,
alország vagyunk, hiába,

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

SZÜCS

Mondják, útban a szabadság,
hozza Kossuth, hozza Táncsics,
de a nóta még a régi,
s amit járunk rá, a tánc is.

POZSÁR

Csak Kun Gergely hiszi szentül,
a jövődöbeli vő...

ERZSÓK

Ó, Kun Gergely! majdmit mondtam!

POZSÁR

...hogy Kossuthé a jövő.

KATI

Mondja csak, Szücs Jani bácsi,
mért olyan nagy a füle?

SZÜCS

Játékosan.

Tudja a fülemüle!

ERZSÓK

Jaj, de sok-sok csacsкасágot
tudsz kérdezni te gyerek,
sokszor majd elsüllyedek!
Te meg, te Mihály, csak patkolsz,
érte semmit fel nem írsz?

POZSÁR

Az ám, Marci, meg a Szellő!

ERZSÓK

Gyerünk Katikám, sipirc!

Távolodnak.

POZSÁR

Írjuk hát fel a táblára . . .

Timkó Marci . . . No, hol is vagy?

Itt la. Tim-kó-Már-ton, ifjabb.

Egy rovás.

Bejegyzi.

Telik a tábla,

fogy a kréta, megy a bolt!

Te meg, Jani, te mit nézel?

SZÜCS

Azt a sárga tornyot,

szép zászlónkat, ami rajta

szégyenszemre bomlott!

POZSÁR

Magyar ember szégyenére

emeltette dombtetőre

a gróf azt a tornyot,

Bécsbül hozván iparost is,

kőművest is, asztalost is,

ácsot meg kovácsot.

Én, ki itt szomszédja voltam,

egy ajtót meg nem vasaltam

abban a toronyban!

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

*Pozsár munkához lát, az udvarról dűbös kutya-
ugatás ballatszik.*

POZSÁR

A Dudás meg kit ugathat?

Majd letépi azt a láncot.

SZÜCS

Pandúrt lát az, vagy fináncot!

ERZSÓK

Lélekszakadva beroban az udvarról.

Szent Szűz, el ne hagyj! Az éjjel
tűzzel álmodék és vérrel!

A gróf úr hajdúja jön!

KATI

Itt van már a küszöbön!

SZILÁGYI

Megjelenik a műbely ajtajában.

Adjon isten jónapot!

POZSÁR. *Leteszi a kalapácsot.*

Jónapot! Mi jót hozott?

SZILÁGYI

Hát nem épp a legjavát.

POZSÁR

No, mi baj van, mondja hát.

SZILÁGYI

A gróf úr megérkezett...

POZSÁR

Tudjuk, látjuk, fenn a zászló.

SZILÁGYI

Mérgesíti módfelett,
amit hall, a kalapácsszó...

POZSÁR

Csak tán nem?

ERZSÓK

Szentséges isten!...

SZILÁGYI

És ezért azt üzeni:
mától kezdve nem akar több
kalapácsszót hallani.

POZSÁR

Ejha! Ez már valami!

ERZSÓK

Boldogságos Szűz, ne hagyj el!...

POZSÁR

Mit szólsz hozzá, Szücs Jani?

A geróf úr nem akar több
kalapácsszót hallani.

SZÜCS

Nagy szó, meg kell vallani.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz!

KATI

Abbizony, ammA' igaz!

POZSÁR

Nem akarja, értem, értem.

Azt nem értem csak, hogy mért nem.

SZILÁGYI

Énnekem csak ennyit mondtak,
én is annyit mondhatok csak.

POZSÁR

És a gróf azt hogy gondolja,
hogy csak így-úgy rámüzenget?
Hát zsellére vagyok én,
vagy jobbágya, kire csendet
parancsolhat, ha úgy tetszik?
Ez a porta ősi porta;
itt a grófja nem parancsol.

SZILÁGYI

Pedig ő ezt parancsolta.

POZSÁR

Hetvenhét falu a grófé,
közte ez is, Szigliget,

a sok földje tengerében
az én portám kis sziget,
de azért, az árgyelussát,
nem hagyom elúszni jussát!
Itt a gróf parancsa: szellő,
még ha nem is ily bolond...

ERZSOK

De Mihály, azt mégse mondd...

POZSÁR

Nincsen más szó ideillő.
Még ilyen bolond parancsot!
Hát én ezt a tört abroncsot
rozmaringgal simogassam,
pávatollal lágyan, lassan?
Akkor ebből nem lesz abroncs,
marad, ami volt, darab roncs.

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

POZSÁR

És a gróf mért ellensége
szegény kalapácsnak?
Azt gondolja, jókedvébe
csattog az csupán csak?
Hát őnéki volna tornya,
hogya kalapács nem volna?
meg batárja volna tán?
meg patkó a paripán?

SZILÁGYI

No de bátyám, már bocsánat,
nekem ezt, kovács fiának,
nem kell magyaráznia.

POZSÁR

Úgy? ... öcsém kovács fia?

SZILÁGYI

Az hát. Az apám Szoboszló
helységének volt kovácsa
harminc éven át...

POZSÁR

No lássam!
Akkor hát kovácssegéd volt.
De múltjában nem setét folt
a kovácskötény, remélem?

SZILÁGYI

Hát nem, arra semmi ok.
No de most hajdú vagyok.

KATI

Mondja... mondja... hajdú bácsi,
szúr-e a bajusza csücske?

SZILÁGYI

Ejnye, mire nem kíváncsi
ez a kislány, ez a szöszke!
Szúr biz az, hegyesre fentem,
no de téged, édes szentem,
meg nem szúr, ha csókot adsz!
Egyet csak meg nem tagadsz?

KATI

Adok én...!

SZÜCS

De gyorsan adjal
kis karját hogy nyújtogatja!

SZILÁGYI

Leguggol a gyerekekhez.
No de aztán rendeset.
Kati csókja cuppan.

Úgy ni!... Hát ez jólesett!
Helyes kislány!

ERZSÓK

Unokánk ő...

SZILÁGYI

Szeme, mint a briliántkő!

POZSÁR

Lányunk lánya, Piroskáé.

SZILÁGYI

És hogy hívnak, kis cica?

KATI

Kati.

SZILÁGYI

Úgy, úgy, Katica...

Szép lehet az édesanyja.

ERZSÓK

Katiboz.

No de most, kis csintalanja,
csendben légy ám, ez nem játék,
Bajba vannak nagyapádék.

POZSÁR

Sose féltés te, anyjuk, engem,
míg kalapács van kezemben.

ERZSÓK

De a gróf épp azt akarja,
hogy kezedből kicsavarja.

POZSÁR

Azt próbálja...

SZILÁGYI

Ha akarja,
akkor ő ki is csavarja.
Perbefogják grót urat?
azon ő csak jót mulat,

a birságot neveti,
lajbizsebbül fizeti.

SZÜCS

Lajbizsebbül! Lajbizsebbül!
Nem mondhatta volna szebbül!
Mert nem az ő lajbijának
a zsebébül fizeti,
hanem, verje meg a bánat,
a miénkbül szedi ki,
a Szücs Jánosébul, mármint
az enyémbül, meg a hetven
esztendős Birizdó Bálint
lajbijábul, itt mellettem...

BIRIZDÓ

Abbizony!

SZÜCS

S a többiébül,
kiknek a nyomorúságán
az ő gazdagsága épül
és virít feketesárgán
a jobbágyfelszabadítás
nagy dicsőségére,
aminek ő meg a tornya
a legjobb cégére!

SZILÁGYI

Baj, baj... de most nekem innen
választ kell a grófnak vinném.

POZSÁR

Sose legyen arra gondja,
választ vinni a toronyba:
ha hiszi, ha nem hiszi,
hamarabb ott lesz a válasz,

mintsem kelmed megviszi,
mert magátul odaszáll az.

ERZSÖK

Nem, nem, nem, nem engedem!
Tedd le azt a kalapácsot!

POZSÁR

Nem hagysz kalapálni?

ERZSÖK

Nem!

POZSÁR

Mit tegyek hát? adj tanácsot!

ERZSÖK

Kérdjük meg a tisztelendőt!
Szaladok, kapom a kendőt!

POZSÁR

Tisztelendőt? minek az?
Összejátszik pap a gróffal,
össze, mint fogó a sróffal!

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.
Újra dühös kutyaugatás.

BODZA

Belép.
Adjon isten!

ERZSÖK

Bodza gazda!
Isten küldte!

BODZA

No, mi újság?

ERZSÖK

Itt a hajdú, odanézzem,
a gróf küldte üzenettel...

BODZA

Nagy tisztesség ... Bodza István
a nevem ...

POZSÁR. *A hajdúnak magyarázza.*

Bodza gazda
a legmódosabb parasztja
a környéknek ...

SZÜCS

Látni arról
a szép pántlikás szivarról.

KATI

Mondja bácsi, Bodza bácsi ...

BODZA

No, mit kérdez a baba?

KATI

Mért olyan nagy a hasa?

ERZSÓK

Nem hallgatsz, te! Szájonkaplak!

SZÜCS

Nagy a has, mert sok az abrak,
nem igaz?

BIRIZDÓ

Ammá' igaz.

BODZA

Nono, úrfiak, csak lassan!
És a gróf úr mit üzent?
Állást kínál odafent?
Vagy mi más jótéteménnyel
volt kegyes lehajlani
a kovácshoz népünk atyja?

POZSÁR

Nem jótett, más valami.
Itt a hajdú, megmondhatja.

SZILÁGYI

A gróf úr azt üzeni,
mától fogva nem akar több
kalapácsszót hallani.

BODZA

Ezt kegyeskedett üzeni?

SZILÁGYI

Ezt.

BODZA

És mit kegyeskedett
még a gróf úr hozzátenni?

SZILÁGYI

Semmit.

BODZA

Semmi egyebet?

SZÜCS

No, most szóljon, Bodza gazda!
Vagy szavát az elakasztja?

ERZSÓK

Hát ez úgy jött, mint a mennykő!

BODZA

Ha a gróf úr így üzent,
oka van rá, annyi szent.
Akkor ez megszívlelendő.

POZSÁR

Én meg is szívleltem már azt,
most adom meg rá a választ.

BODZA

De hamar! A gróf urat
megvártni nem szabad!

POZSÁR

Indul is már a futárom,
mint a szél! Egy-kettő-három!

Lesújt a kalapáccsal.

SZÜCS

Helyes válasz!

BODZA

Rémülten.

Mit csinál,
ember . . . !

ERZSÓK

Jaj, ne tedd, Mihály!

BODZA

Azt akarja, hogy deresre
húzzák? . . . Nemeslevele
az van, de mit ér vele?
A megegyezést keresse!

POZSÁR

A megegyezést? de hogy?

BODZA

Várjon, majd megmagyarázom!

POZSÁR

Pibenteti kalapácsát.

Bodza gazda magyaráz,
állj meg, állj meg, kalapácsom!

ERZSÓK

Jaj, gazduram, tartsa vissza!
Okosítsa, okosítsa!

BODZA

Felöltöznék ünneplőbe,
felmennék a gróf elébe,
szólnék hozzá tisztelettel:
uram, kenyerem ne vedd el.

POZSÁR

Felöltöznék ünneplőbe,
nem jutnék a gróf elébe,

az inasa be se enged,
rámrivall: ki hitta kendet?

BODZA

Küldeném fel akkor már most
a gróf úrhoz a plébánost...

ERZSOK

Úgy van! Úgy van!

BODZA

Ért az hozzá,
kovács dolgát jóra hozná.

POZSÁR

Küldeném a tisztelendőt,
kapna ott bort elegendőt,
szó is esne egyrül-másrul,
árva szó se a kovácsrul.

BODZA

Hát, ha kelmed ily hitetlen,
földiekben, égiekben
nincs bizalma...

POZSÁR

Adta szentje,
aki nekem ezt üzente,
abba bízzak én?

BODZA

Megálljon,
itt a lánya!

PIROSKA

Belép.

No, mi baj van?

ERZSOK

Jaj, Piroskám, édes lányom,
nagy baj van, kimondhatatlan!

PIROSKA

Hajdút látni balszerencse!

SZILÁGYI

Szép lányt látni nagy szerencse!

ERZSÓK

Nem lány ő már, özvegyasszony
és menyasszony, úgy tekintse.

KATI

Oda jut Piroskához,

Ő az én kis anyukám!...

PIROSKA

Felkapja a gyereket.

Angyalkám! Aranyvirágom!

ERZSÓK

O a mama.

SZILÁGYI

Látom, látom.

POZSÁR

Özvegyasszony, kisgyerekekkel.

Nem maradt egyebe se.

Ott jön, ni, a jegyese...

GERGELY

Adjisten. Nevem Kun Gergely.

SZILÁGYI

Adjisten.

POZSÁR

Halászlegény.

És hát persze hóttszegény.

Házasodna, nincs fedél,

kis kunyhóban éldegél.

PIROSKA

No de mondják már, mi baj van.

SZILÁGYI

A gróf úr azt üzeni:
mátulfogva nem akar több
kalapácsszót hallani!

PIROSKA

Ezt üzente?

GERGELY

Ezt üzente?

FOZSÁR

Ezt és semmi egyebet.
És nekem ne mondja senki,
mit tegyek, mit ne tegyek,
én bizony nem kunyerálok,
kovács vagyok, kalapálok!
Nagy erővel kalapál.

PIROSKA

Üsse, apám, üsse bátran!
pukkadjon a vén orcátlan!

BODZA

Hát csak aztán meg ne bánja!
a kovács is, meg a lánya!

GERGELY

Üsse bátyám, üsse bátran,
ha baj lenne, nincs magában!

SZÜCS

Üsd, Mihály!... Üsd, Mihály!
Nem neked fáj, neki fáj!

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

SZILÁGYI

Elment hát a felelet,
a hajdú is elmehet,
Isten áldja!

POZSÁR. *Kalapálva.*

Isten áldja!

ERZSÓK

Miatyánk, ki vagy mennyekben...

POZSÁR

Kalapál és énekel.

A kovács, a kovács,
hangos ember a kovács,
csupa, csupa csattogás,
vassal vág a vasra,
hogy megtáncoltassa...

Zene.

ERZSÓK

Didergősen.

Jön, jön a veszedelem,
Itt kopog a fejemen!

POZSÁR

Hát ha jön, jön. Én helytállok.
Kovács vagyok, kalapálok.

GERGELY

Édes nénémasszony,
sose óbégasson,
nagyobb veszedelem
nincs a félelemnél,
mind a többi veszedelem
fél attul, ki nem fél.

ERZSÓK

Jaj, Piroskám, édes lányom,
bár halnék meg, azt kívánom!

PIROSKA

Ne gondoljon a halálra,
jó anyám, inkább a – halra.

Jó fogás volt máma és
jó vásár, gondoljon arra!
Ez a szép ponty, amit itt lát,
ránkmaradt, a többi elkelt,
ezt megsütjük most ebédre,
nem sajnáljuk rá a tejfelt.
Lám csak, lám, milyen nagyot nyelt!

ERZSÓK

Süssük meg, mit tehetünk,
együnk, amíg ehetünk.
Nyisd az ajtót, Katikám.

KATI

Távozóban.

Főbe ütjük? pénzt vesszük?
Örül a hal, hogy megesszük?
Ajtó zárul.

GERGELY

Az ajtóból.

Messze csusszant a túlsó part,
jó idő lesz ma meg holnap.
Gyémántporos ott a dombsor,
levegőbe szállt egy csónak.
Sok csalást tud ez a nagy víz,
méginkább, ha besötétül.
Hej, de szép is volna, drágám,
a Balaton a gróf nélkül!

PIROSKA

Gyere, Gergely, vegyük számba,
mi a napi kereset.

Kiborítja a pénzt a padra.

GERGELY

Sok karajcárt összeszedtünk,
de huszast, azt keveset.

PIROSKA

Karajcárbul lesz a tallér.

GERGELY

Így is kedves az nekem,
együtt fáradoztunk érte,
és ha együtt hazatérve
számolgatjuk a padon,
akkor én a kis karajcárt
száz tallérért nem adom.

PIROSKA

Ezerért se?

GERGELY

Annyiért se!

PIROSKA

Akkor... kapsz egy csókot érte! (*Csók.*)

Számolgat.

... hetvenkettő, hetvenhárom,
hetvennégy. Meg ami ott van.
Az ott mennyi?

GERGELY

Ez, Piroskám,
ez kerek szám, éppen hatvan.

PIROSKA

Már most hetvennégy meg hatvan...
mit nevensz? Belezavartál.
Mennyi az, no? Süsd ki, Gergely.

GERGELY

Hogy az együtt hány karajcár?

PIROSKA

Nem tudod?

GERGELY

Nem.

PIROSKA

Dehogyanem.

GERGELY

Hetvennégy... de furfangos szám!

PIROSKA

Meg hatvan. No, ne bolondozz.

GERGELY

Máskor tudom én, Piroskám,
csak most nem tudom.

PIROSKA

De mért nem?

GERGELY

Ródd fel azt a szép szemednek!
ha az így tűz a szemembe,
azt tudom csak, hogy – szeretlek.

Szerelmes duett.

POZSÁR

Belép.

Ti meg ott min tanakodtok?

GERGELY

Fő a fejünk.

PIROSKA

Súlyos próba:
nem tudjuk, hogy kétszer kettő
mennyi.

POZSÁR

Ejha! a manóbal

BODZA

(Belép.) Meggyüttem.

POZSÁR

No, Bodza gazda,
a hajdút hazakísérte?

BODZA

Kelmed is a kalapácsa
hangjával, szidták is érte!
Tyű, a gróf úr hogy rikácsolt,
volt nagy lárma, futkosás.
Nagy baj zúdul a kovácsra!

POZSÁR

Áll elébe a kovács!

GERGELY

Meg az egész házanép!

BODZA

Hát csak álljanak elébe,
álljanak. Csak nem tudom,
meddig állnak talpukon.

POZSÁR

Hát csak addig, míg lehet,
míg van bennünk lehelet.
Hűha, a tűz húnyni készül,
pedig még sok munka van,
gazduram se jött ok nélkül
a kovácshoz biztosan.

Jártatja a fűjtatót.

BODZA

Az most legkisebbke gondom.
Hogy mit hoztam, meg se mondom.
Csak maradjon a szekéren,
ne bajlódják velé, kérem.
Ha a helyzet már ily vészes,
ne legyek én benne részes.

ERZSÓK

Berohan a konybából.
J Jesszus, kocsirobogás!

BODZA

Úgy bizony!

PIROSKA

A köves útról!

GERGELY

A torony felől.

POZSÁR

Az ám.

ERZSÓK

Rámjött a szívdobogás!

POZSÁR

Tovább kalapál.

Lelkecském, ne riadozz!

ERZSÓK

Csőstül jön ma ránk a rossz!

Nézzenek ki, emberek,

én bizisten nem merek.

BODZA

Az ajtóból.

Az ott a gróf fogata!

ERZSÓK

A gróf úré? Jézusisten!

Ki ül benne?

BODZA

Ő maga!

ERZSÓK

Boldog isten! Ő maga?

BODZA

Arra vall sok fényes gombja,
meg a díszes kalpaga.

ERZSÓK

Boldog isten! boldog isten!

Merre hajtat?

BODZA

Azt lesem.

PIROSKA

Ott ül hátul, begyesen!

GERGELY

Már ezt meg kell, hogy tekintsem.

BODZA

Most fordul ki a fasorbul...

Most a hídon nyargal át...

No, most válik el, befordul,

vagy nem... Tyű, az angyalát...!

Növekvő kocsirobogás.

ERZSÓK

Befordult?

BODZA

Be, mint a szél!...

ERZSÓK

Jesszus!...

BODZA

A műhely a cél!...

ERZSÓK

Kileskelődik.

Megálmodtam!... Megálmodtam!...

POZSÁR

Kalapálni kezd.

Erzsók, azt a gyereket

el ne üsse a fogat!

ERZSÓK

Itt a falnál játszogat!

BODZA

Jöjjenek ki mind elébe,

a kovács is, de hamar!

POZSÁR

Az üllő mellől.

Mért? Mi vagyok én? Cselédje?

Jöjjön ő be, ha akar.

Tovább kalapál.

A kocsirobogás birtelen megszűnik.

BODZA

Szintén letekint.

A fogat már meg is állt!

ERZSÓK

Jesszus...

BODZA

A gróf úr kiszállt!

A kutya veszettül ugat.

Mi bútt abba a kutyába?

Kuss te!

ERZSÓK

Nem hallgatsz, Dudás!...

BODZA

Abba a kutyába sincsen

egy csepp tisztelettudás!

Gergelyhez, Piroskához, Erzsókhoz.

Álljanak glédába szépen!

GERGELY

Áll a fene!

ERZSÓK

Ejnye, Gergely!

A kutya veszettül ugat.

BODZA

Levett kalappal hajbókol.

Isten hozta, méltóságos

gróf urunk a nép körében...

LAKÁJ

Hé, barátim, tévedés!

GERGELY

Nem a gróf az, a lakája!

BODZA

A lakája? Hijnye, azt a...

GERGELY

Elsiette, Bodza gazda!

LAKÁJ

Jónapot!

BODZA

Aláz szolgálja!

LAKÁJ

A kovácsot keresem.

BODZA

Tessék csak egyenesen,
ott a műhely, ott találja,
tessék, tessék.

LAKÁJ

Belép a műhelybe, a többiek utána.
Jónapot!

POZSÁR

Eddig kalapált, most abbahagyja.
Jónapot! Szolgálhatok?

LAKÁJ

Gróf úr küldött üzenettel.

POZSÁR

Egyet küldött már ma reggel.

ERZSÓK

Hatalmasat sóhaj.

LAKÁJ. *A kovácshoz.*

Úgy van. Ugyanis a gróf úr
rosszul alszik...

POZSÁR

Nagy hiba.

LAKÁJ

Így hát éjszakai álmát
nappal kell pótolnia.
Már most éppen, ahogy ez most
kiderült, zavarja őt
a kalapács csattogása
reggel, délből, este, sőt...

POZSÁR

No de hát...

LAKÁJ

Hadd mondok végig!
Annál cifrább a dolog,
mert a zajt megsokszorozzák
a hegyek, csak úgy ropog,
s a gróf úr hiába búvik
párnák, paplanok alá,
nincs ott a kerek toronyban
egy zug, hol ne hallaná
a kalapács csattogását,
úgyhogy a gróf úr, szegény,
ott örvénylik egy óriási
kovácsműhely közepén.

POZSÁR

No de hát mért is rakatta
azt a tornyot odaát?

LAKÁJ

Épp ez az: hogy benne végre
jól kialudja magát.

PIROSKA

Hát azt jól kiválasztotta!

LAKÁJ

Nem is ő, a megbízottja,
annak tetszett a hegyoldal.
Attól kiderült azóta,
hogy jó mérnök, de – nagyot hall.

POZSÁR

Hát ez nagy baj.

BODZA

De nagyon nagy!

ERZSÓK

Ó, szegény gróf... nincs nyugalma...

POZSÁR

Mit tehetek én ez ellen?

LAKÁJ

Megmondom. Idefigyeljen.
Gazdám, gróf Pospischil Edmond
üzenete mindent megmond.
Ha meghallja ezt, belátja,
a gróf úr a nép barátja...

GERGELY

Gúnyosan.

Tudjuk, tudjuk!

LAKÁJ

Nem veszekszik,
egyetértésre törekszik,
szívességre, békességre...

ERZSÓK

Egyre fellélegzik.

Áldja meg az isten értel!

GERGELY

Nyögje már ki, ne cifrázza!
Mit üzent a vén pojáca?

BODZA

Megrökönyödve.

Ejnye Gergely!

ERZSÓK

Ejnye Gergely!

Más kárára itt ne nyelvelj!

LAKÁJ

Fensőbbiséggel.

A gróf úr, kit nem restellnek
egyesek nyelvükre venni,
ezt méltóztatott üzenni
a derék kovácsmesternek:
háza helyett, telke helyett
szebbet, jobbat ad cserébe,
a kovácsműhelye helyett
korszerű kovácsműhelyet,
száz pengőt a tetejébe,
és nincs több, csak egy feltétel:
hogy a mester költöznék el,
gróf uramnak kedvét töltve,
másfél napi járóföldre,
bármilyen más helységbe.

POZSÁR

Megdöbbenve.

Ügy...

BODZA

Ez nagylelkű ajánlat!

ERZSÓK

De milyen! Szűz Máriám,
Meghallgattad az imám!

LAKÁJ

Míndehhez mit szól a mester?

POZSÁR

Nehezen szól most az egyszer.

ERZSÓK

Nehezen? mért nehezen?
hát nem kapva-kapsz ezen?

LAKÁJ

Szóval hát... hogy s mint határoz?
a gróf úrnak mit felel?

POZSÁR

Azt, hogy a szülőfalumhoz
hű vagyok, nem hagyom el.
Maradok.

LAKÁJ

Jól meggondolta?

BODZA

Ember! ember! van jó dolga?
Esztelenség, esztelenség
nem becsülni a szerencsét,
mit a gróf tálcán kínál!
Ébredjen, Pozsár Mihály!
Ébredjen! Ezer bocsánat
főlakáj úr, hogy a számat
jártatom jelenlétében
és el-elkap a hevem...
Bodza István a nevem...

LAKÁJ

Csak folytassa, Bodri gazda,
jól beszél!

BODZA

Nem Bodri: Bodza!

LAKÁJ

Bodza, persze!

BODZA

Bodza István
Kesziből. Úgy gondolom,
most kell szólni, míg nem késő,
és ez az ügy fontos és ő
csökönyös s az lesz a vége,
hogymindenki békessége,
az övé is s az egész
falujáé odavész,
sőt mi több: a méltóságos
gróf úré is, ez világos.

LAKÁJ

Gróf urat ne féltse senki,
ő a csendjét megteremti,
ha így nem, másféleképpen.

ERZSÓK

Jaj, hisz ettől félek éppen!
Jaj, Piroskám, édes lelkem,
a jó isten is megáldjon,
szólj apádnak, rád ő hallgat,
senki másra a világon!

LAKÁJ

Szép lány. És Piroška: szép név.

BODZA

No, Piroška, halljuk, halljuk!

PIROSKA

Jó, hát szólok, ha akarják,
Szólok, de csak röviden.
Ha az én apám azt mondja,
hogymigen, akkor igen.
De ha ő azt mondja, nem,
akkor nem.

BODZA

No és? No és?
azután a jégverés?

ERZSÓK

De Piroskám, édes lelkem...

PIROSKA

Kérdeztek, hát megfelelttem.

GERGELY

Szólhatnék-e én is egy szót?

ERZSÓK

Ő Kun Gergely, főlakáj úr,
a Piroška vőlegénye.
No, beszélj hát.

LAKÁJ

Tessék, tessék.

GERGELY

Tisztelt úr, vagy hogy nevezzem,
mondja meg a gazdájának...

LAKÁJ

Furcsán kezdi a beszédet!

ERZSÓK

Gergelykém, csak okosan!

GERGELY

...mondja meg, hogy a szegény nép
nincsen többé elhagyatva...

LAKÁJ

Nincs bizony, mert itt a gróf úr,
a nép atyja, ez igaz.

GERGELY

Folytatja.

...nem egész gyámoltalan már,
biztos pártfogója van már,
aki tenni fog majd róla...

LAKÁJ

Közbevág.

Kelmed most kiről beszél itt?

BODZA

Hajhaj!

ERZSÓK

Gergely, rá ne kezd!

GERGELY

... mert igazság és szabadság
híve ő, Kossuth Lajos!

LAKÁJ

Kossuth Lajos! Ej, no lám,
így hát kelmed egy rebellis?

GERGELY

Az bizony!

LAKÁJ

Nem is tagadja!

GERGELY

Nem bizony!

LAKÁJ

Még büszke is rá?

GERGELY

Úgy bizony!

LAKÁJ

Csak meg ne járja!

GERGELY

Hamarabb a gróf lakája!

LAKÁJ

Majd elvállik, hallja kend!

ERZSÓK

Gergely, Gergely, ne okoskodj!

PIROSKA

Baj lesz ebből, Gergely!

GERGELY

Hogyhogy?

LAKÁJ

És ezt tűri a kovács?
ezt a foltot a családján?
Sőt kedvére van talántán
ez a hepciáskodás?

POZSÁR

Nyugodtan kalapál.
Én nem szólok a vitához,
én nem értek, tudja kérem,
a magas politikához,
én csak a vasat verem,
nekem az a kenyere.

LAKÁJ

Hát még egyszer és utolszor:
mit jelentsek a toronyban?

POZSÁR

Amit mondtam, azt megmondtam.

LAKÁJ

Jól gondolja meg, jóember,
elveszíti a csatát,
a gróf úr keresztülhajtja
mindenképp akaratát.

POZSÁR

Akkor hát keresztülhajtja.
Tegye, mit tud. Lelke rajta.

LAKÁJ

Kalapács itt nem fog szólni,
arról tudom istenem,
gondoskodni fog a gróf úr.
Megy-e hát más tájra?

POZSÁR

Nem!

Kalapál.

Zene.

PIROSKA

Mért jöttél te el Biharbul?

GERGELY

Összetűztem a pandurral.

PIROSKA

Mért jöttél el a Kunságról?

GERGELY

Összetűztem egy nagyúrral.

PIROSKA

Látod, látod, összetűzöl
mindig a hatalmasokkal,
kifut a föld lábad alól
mindenütt – majd itt is egyszer.

GERGELY

Mondok valamit, Piroskám,
ez volt eddig a szerencsém.
Így jutottam el idáig,
Körösről a Balatonra...

PIROSKA

No de...

GERGELY

Várj, hadd mondom végig.
A Körösnél szebb a Tisza,
a Tiszánál a Balaton,
és itt fogtam ki magamnak,
itt, itt, Szigliget alatt
a legislegszebb halat:
téged, édes szép Piroskám.

PIROSKA

No de...

GERGELY

No de most már osztán
nem fut ki a föld alólam,
most már a hatalmasoknak
befellegzik, most már jól van.

PIROSKA

Hogy a grófnak befellegzik?
Ó, ugyan már?...

GERGELY

Ide hallgass.

Papirost búz elő a zsebéből.

Ezt Petőfi Sándor írta,
reszket ettől a hatalmas.
Ezért adtam én cserébe
egy csukát a keszi hídna!
annak a vándorlegénynek,
amért osztán összeszidta.
Aszongya: „A nagyurakhoz”.

Olvassa.

„Dicsőséges nagy urak, hát
hogy vagytok?
viszket-e úgy egy kicsit a
nyakatok?
Új divatú nyakravaló
készül most
számotokra... nem cifra, de
jó szoros...”

POZSÁR. *Belép.*

Ejha! Éppen jókor jöttem!
Nyakravaló. Ez már döfi!
Kossuth mondja?

GERGELY

Nem, Petőfi,

POZSÁR

Kezdd előlről, de szép lassan,
egy szavát el ne szalasszam!

GERGELY

Olvassa.

„Dicsőséges nagy urak, hát
hogy vagytok...”

ERZSÓK

Beszalad.

Ott a gáton, ha jól látom,
a kasznár úr jön lóháton!

POZSÁR

A kasznár? Tyű, valaki
fusson az udvarra ki,
keltse fel a vén Birizdót,
ott szundít a széna közt!

PIROSKA

Ugrik.

Szaladok! Ott ne találja
a kasznár a krumplicsösz!

Kiszalad.

ERZSÓK

És a vállán puska van!
a gróf küldi biztosan!

POZSÁR

Asszonykám, ne sápitozz már,
nem is onnan jön a kasznár,
nem is hoz ránk veszedelmet,
ő csak patkoltatni jön.

ERZSÓK

Honnan tudod?

POZSÁR

Három patkó
pattog, hallom, a kövön.

GERGELY

Jó füle van a kovácsnak!

ERZSÓK

Jaj, csak most ne csalna meg!

POZSÁR

Piroskához, aki visszajött.

No, Piroskám, mire jártál?

PIROSKA

Már nem volt ott az öreg.

POZSÁR

Annak még jobb füle van,
csőszfűl az, nem lelni mását;
álmában is megneszelte
a kasznárló dobogását.

KASZNÁR

Hangja az udvar felől.

Hé, Birizdó, vén betyár!

POZSÁR

Az áldóját! rajtacsípték!

KASZNÁR

Hangja.

Jöjjön csak kend vissza tüstént!
Szedje lábát, az ebadta!

Bekiáltja.

Patkót a lovamra, mester!
Gyorsan, gyorsan tüzesítsel!
Birizdóhoz.

Hát a csősznek itt a helye?
hát a gróf úr óriási
krumpliföldje őrizetlen?

BIRIZDÓ

Abbizony, ammA' igaz.

KASZNÁR

Abbizony? Ez rá a válasz?
Hijnye, azt a hétszentséges
Krisztusát az öreganyja...

PIROSKA

Ki ne mondja a kasznár úr!
És ne bántsa azt a jámbort!

KASZNÁR

Tudja meg kend, mától fogva
gróf úrnak nem csősze többé!
Pusztuljon, vén fecsegő,
megrögzött kötekedő!

POZSÁR

No, kasznár úr, tartsa végre
lova lábát patkolásra!

KASZNÁR

Tartja azt majd az a fickó.
No, Kun Gergely, miért nem ugrasz?

GERGELY

Görcs állt a karomba, tudja.

ERZSÓK

Baj lesz ebből, megyek innen!

Kisiet.

KASZNÁR

Hát, ha görcs állt a karodba...

GERGELY

Menjen, várja a kovács.
Vagyis hát most már ne menjen,

itt most nem lesz patkolás.
Odanézzen, ki az útra!
Arra jobbra!

KASZNÁR

Ej, de furcsa!

ERZSÓK

Berohan a konybából.

Baj van, baj van, szörnyűséges!
idetart a grófi négyes!

POZSÁR

Az ajtóban.

Hát felüssük azt a patkót,
kasznár úr?

KASZNÁR

Most jut eszembe,
nincs időm, sürgős a dolgom,
inkább máskor!

Elroban.

GERGELY

Tyű, hogy iszkol
a kasznár úr! Ő előle
a parasztok futamodnak,
ő meg, lám, a gróf előtt!

POZSÁR

Tőlem még nem vitte senki
patkolatlan a lovát,
csak ő most. No hát vasaljuk
ezt a targoncát tovább.
Újból kalapálni kezd.

ERZSÓK

Jaj, csak most ne kalapálj!
Ne tetézd a bajt, Mihály!

POZSÁR

Én munkámban meg nem állok,
kovács vagyok, kalapálok!

Dübödt kutyaugatás.

ERZSÓK

Kifelé figyel.

Két hajdú is ront a házra,
öldöklő szerszámot rázva!

GERGELY

Öldöklőt? No, nem egészen.

Én azt trombitának nézem.

ERZSÓK

Ott jön, ott jön a lakáj!

Jaj, Mihály, ne kalapálj!

MÁSODIK RÉSZ

LAKÁJ

Bekiáltva a műhelybe.

A gróf úr jön!

A trombiták barsognak, a kutya vésziesen vonít.

A kovács nyugodtan tovább kalapál.

ERZSÓK

Szűzanyám!...

PIROSKA

Úgy jön, ahogy ágybul ugrott,

borzasan és kábán;

hattyuprémes zöld papuccsal

a pipaszár lábán,

meg miféle lila-sárga

tafotát kapott magára!

tarka, mint a papagáj!

POZSÁR

Veszettül üti a vasat.

ERZSÓK

Jaj, Mihály, ne kalapálj!

A trombiták elballgatnak.

GRÓF

Belép.

Atyoniszten!... Atyoniszten!...

Atyoniszten!...

POZSÁR

Abbagyja a kalapálást.

Hozta isten!

ERZSÓK, PIROSKA

Hozta isten! hozta isten!

POZSÁR

Lányom, széket ide frissen!

GRÓF

Téged lenni ety govats?

mintik verje golopats?

POZSÁR

Gróf uram, ha meg nem sértem,
én a német szót nem értem.

GRÓF

Te nem értje szó, te férfi?

LAKÁJ

Majd én mondom, azt megérti.

GRÓF

Richtig, richtig! te beszélje!

ERZSÓK

Riktig, úgy nem értjük félre.

PIROSKA

Odabozza a karosszéket.

Tessék, itt a jó öreg szék.

GRÓF

Ja, leülje.

ERZSÓK

Tessék, tessék!

A gróf leül.

LAKÁJ

Gróf úr nappal vágy aludni...

GRÓF

Ja, aludni, ja, aludni!

LAKÁJ

... ellensége minden nesznek,
ezért azt akarja tudni,
műhelyében mit keres meg
a kovács, havonta mennyit.

POZSÁR

Már mint én? Havonta semmit.

LAKÁJ

Hogyhogy?

POZSÁR

Engem úgy fizetnek,
egyszer esztendőben.

LAKÁJ

No és akkor mennyi csurran?

POZSÁR

Hát ... akkor se bőven.

LAKÁJ

Attól tartok, hogy kigyelmed
ezt most félreérti.
A gróf úr ezt nem adózás
célzatából kérdi.

POZSÁR

Hát miért?

LAKÁJ

Meg fogja tudni,
csak előbb feleljen,
esztendőnkint mit keres meg
a kovácsműhelyben?

POZSÁR

Esztendőnkint? Mennyit is, no ...

LAKÁJ

De tódítson inkább.

POZSÁR

Hát... úgy... száz pengőforintot.

ERZSÓK

Úgy, úgy száz forintkát.

LAKÁJ

Mi magunk is úgy gondoltuk,
hát mit szólna hozzá,
ha ezt a pénzt minden hónap
újra s újra hozná?

POZSÁR

Minden hónap száz forintot?
Úgy, mint a mesében?

LAKÁJ

Itt az írás, vegye kézbe,
azután beszéljen,
Ha olvassa figyelemmel,
megtapasztalhatja,
hogy a gróf úr a szegény nép
nemesszívű atyja.

Adja az írást.

POZSÁR. *Olvassa.*

„Bérszerződés – miszerint
Pozsár Mihály kovácsmester
magát elkötelezi,
miszerint a kalapácsát
azonnyomban leteszi
és többé fel nem veszi...
Hm...:

LAKÁJ

Olvassa csak tovább,

POZSÁR. *Olvassa.*

„... ennek viszonzásaképpen
gróf Pospischil Edmond Miksa

kötelezi rá magát,
hogy fent írt Pozsár Mihálynak,
csak azért, mert ő ezentúl
kalapácshoz soha nem nyúl..."
Hm...

LAKÁJ

Olvassa, csak olvassa.

POZSÁR

Olvassa.

„... csak ezért és semmi másért,
minden hónap elsejével
száz ezüst pengőforintot
fizet egy életen át...”

ERZSÓK

Száz ezüst pengőforintot!...

POZSÁR

Olvassa.

... ha pediglen, mentsen isten,
gróf Pospischil Edmond Miksa
hamarabb elhalna, mintsem
a fent írt Pozsár Mihály,
akkor az örökösöktől
kapja ez, mi neki jár.
Ezt ép elménk birtokában
meggondoltuk, megfontoltuk,
és mindenben egyetértve...”

LAKÁJ

Etcetera.

POZSÁR

Tovább olvassa magában.

Citerárul

itt nincs szó, lakáj uram.

LAKÁJ

Etcetera azt jelenti,
hogy satöbbi.

POZSÁR

Értem, értem.
Így hát citerázni nem kell.

LAKÁJ

Akkor kell csak citerázni,
hogyha ezt alá nem írja.

POZSÁR

Értem, értem.

LAKÁJ

Nos, hogy tetszik?

ERZSÓK

Elragadtatva.

Minden hónap elsejével
száz ezüst pengőforintot?
Jól értettem?

LAKÁJ

Úgy van, annyit.
Meg se kell dolgozni érte.

ERZSÓK

Valóság ez vagy csak álom?
Gazdag ember vagy, Mihályom!
Áldassék őméltósága
mérhetetlen nagy jósága!

GRÓF

No, govats, meg-e-le-ged-ve?

LAKÁJ

No, mi lesz, Pozsár uram,
mit böngészi azt az írást?
milyen aggodalma van?

POZSÁR

Olvassa.

„... kalapácsát leteszi ...
és többé fel nem veszi ...”

Hm...

LAKÁJ

De mért is kalapálna,
mikor sokszoros haszonnal
jár az, ha nem kalapál?
Gazdag ember lesz azonnal.

POZSÁR

No igen, de furcsa mégis ...
Kalapácsom letegyem
és többé fel se vegyem?

LAKÁJ

Hát eddig mért kalapált?
mondja, mért?

POZSÁR

Hát, hogy megéljek.

LAKÁJ

No ugye? Hát most anélkül
jobban él majd. Ez a lényeg.
Hát volt ember a világon,
mondja, akit így oldalba
bökött volna a szerencse?

ERZSÓK

Dehogysis! Mi megütöttük
a főnyereményt!

POZSÁR

Olvassa a szerződésből:

„... ezentúl
kalapácshoz soha nem nyúl ...”

GRÓF

No, govats, te nem akarja?

ERZSÓK

De akarja! ő akarja!

LAKÁJ

Ha akarja, mért vakarja
a fejét?

POZSÁR

Hát, tudja... nézze...
én... én erre az egészre...
hogy rosszul ne cselekedjek...
szeretnék aludni egyet.

GRÓF

Én aludni! én aludni!
most, most! Én nem várni tudni!
Ottó, te most kifizesse
ez a hónap! Voilà!

LAKÁJ

Lám, a gróf úr, ő gavallér:
végét járja bár a hónap,
ő kiadja a kovácsnak
mind a száz pengőforintot.
Pár nap mulva, elsején (tíz)
és utána minden hónap
elsején (húsz) ugyanennyit
kap majd a kezéhez (harminc)
élete fogytáig (negyven),
no és ha úgy tetszik (ötven),
ha nem élhet munka nélkül
(hatvan), akkor szőnyeget sző,
vagy kosárfonással (hetven),
vagy méhészkedéssel (nyolcvan)
szaporítja jövedelmét,

vagy mit tudom én (kilencven),
mert csak egy dolog tilalmas,
de attól ám óvakodjék,
gróf úr nem kukoricáz:
kalapácsot fogni (száz).

ERZSÓK

Kosarat fogsz fonni, kedves,
majd én arra megtanítlak.
Tetszik tudni, főlakáj úr,
az apám kosárfonó volt.

POZSÁR

Az áldóját! Ennyi pénzt még
sose láttam egy csomóba!

LAKÁJ

Majd megszokja, annyit látja.

POZSÁR

De hisz akkor... de hisz akkor
férjhez adhatlak Piroskám,
hallod-e?

PIROSKA

Miattam aztán
le ne tegye kalapácsát,
jó apám. Míg Balaton van,
meg süllő a Balatonban,
ponty meg márna meg keszeg,
azután is megleszek.

GRÓF

Szép kislán! Hod hívni kislán?

PIROSKA

Özvegyasszony ez a kislán!
és úgy hívni, hogy Piroška!

GRÓF

Óh, Piroška! Óh, Piroška!

GERGELY

Szólhatnék-e én is egy szót?

ERZSÓK

Csak vigyázz, ne légy orcátlan!

GERGELY

Nekem nem kék az olyan pénz,
amiért meg nem szolgáltam.

És mit szól majd a falu,
mind a hét, hogy nincs kovácsa?

ERZSÓK

Hát majd lesz! Olyan, ki pénzért
kalapál majd, nem rovásra.

GRÓF

Gergelyhez.

Te kitsoda lenni?

GERGELY

Én?

A Piroska vőlegényc.

GRÓF

Vőlegén, ja, vőlegén!

Bräutigam! Ja, ja!

LAKÁJ

Der Kerl ist
ein Rebell.

GRÓF

Te ety rebellis?

LAKÁJ

Ein Kossuth-hund.

GRÓF

Óh, Koschut!

Öklével megfenyegeti Gergelyt.

Te, te! . . .

LAKÁJ

Pozsárhoz.

Döntsön hát kigyelmed,
a gróf úr aludni óhajt.

POZSÁR

Nekem ezt a rossz talyicskát
meg kell még vasalnom, oldalt.

LAKÁJ

Mért? kié ez?

POZSÁR

Urasági.

LAKÁJ

Elvitetjük más kovácshoz.
A gróf úrnak van igája,
van cselédje, bízza rája.

POZSÁR

De hogy fogja a szegény nép
a magáét vinni máshoz?

LAKÁJ

Gróf úrnak lesz arra gondja,
ne legyen fennakadásuk.

POZSÁR

Nyomatékkal.

Se Szigligeten, se másutt!

LAKÁJ

Pozsárhoz.

Látja? bölintott a gróf úr.
De most már elég a szóból,
vigyem a pénzt, vagy maradjon?
kész-e rá, hogy kezet adjon?
No, mi lesz?

ERZSÖK

No, rajta, szólj hát!

POZSÁR

Hirtelen elbatározással.

Itt a kezem, nem disznóláb!...

GRÓF

Pfuj! Pfuj!

LAKÁJ

Gróf úr úgy találja,
hogy kezet moshatna, mester.

POZSÁR

Röstelkedve.

Az ám! Disznóláb biz ez!

Hogy is felejtettem ezt el!

LAKÁJ

Kezet nyújtott, az a fontos,
hagyja most már, meg se mossa.

GERGELY

Munka szennye van azon,
nem a munkátlanság mocskál!

GRÓF

Te rebbellis! Te rebbellis!

LAKÁJ

Ime, itt van máris
lúdtoll, kalamáris,
a nők lángot hoznak
a pecsétviasznak!

ERZSÓK

Szaladok!

Kiszalad.

LAKÁJ

No, írja hát le
a nevét, Pozsár uram,
itt ni, ahol a vonás van.
Ott, ott.

Pozsár aláírja a szerződést.

Úgy ni. Rendben van.

Itt a párja, szó szerinti,

írja alá ezt is, itt ni.

Pozsár a másolatot is aláírja.

Úgy, úgy.

ERZSÓK

Sietve.

Tessék, itt a gyertya!

PIROSKA

Mélabúsan.

Jó anyám a gyertyát tartja...

ERZSÓK

Csakhogy végre már itt tartunk!

Segített a Szent Szűz rajtunk!

POZSÁR

A másolatot is aláírta.

Ez is megvan.

LAKÁJ

Úgy ni, jól van.

Egyiket kigyelmed őrzi,

másikat meg a levéltár.

Most gróf úr is idesétál.

Bitte, Herr Graf!

GRÓF

Ja, ja, ja...

LAKÁJ

Úgy ni. Aláírta ő is.

Kész vagyunk. Mostantól fogva

a kovács már nem kovács.

Kívánom, szerencsét hozzon

bármilyen más foglalkozás.

POZSÁR

Adja isten.

GROF

Te govats,
te nem verje golopats!
te nem verje, te nem merje!
téged én fejedre verje!...

LAKÁJ

Pozsárhoz.
Megértette?

POZSÁR

Nem fülemmel,
csak szememmel. No de hát
mi szükség rá, hogy a gróf úr
öklét rázza búcsuzóul?
Ha nem tudná: magyar ember
állja a szavát!

ERZSÓK

Csendes lesz ő, meg se písszen!

GROF

Én isz lenni matyarempér!
Atyoniszten!... Atyoniszten!...
*Kifelé indul, megharsannak a trombiták, a kutya is
felvonít.*

POZSÁR, ERZSÓK ÉS PIROSKA:

Isten áldja!

GRÓF

Megtorpan, rákiált a bajdúira.
Halt!...
A trombiták elhallgatnak.

LAKÁJ

Was ist denn?

GRÓF

Ottó, komm, jetzt fällt mir ein...

ERZSÖK

Most azok min tanakodnak?

Jaj, csak nem gondolja tán meg?

LAKÁJ

Piroskához szól a gróf úr!

PIROSKA

Énhozzám? Ne mondja!

LAKÁJ

Elszegődhetik cselédnek
hozzá a toronyba.

PIROSKA

Mondja meg a gróf urának,
jósaága temérdek,
de biz én el nem szegődöm
őhozzá cselédnek,
ahhoz én nem értek!

GRÓF

Nem? Nem? Akkor én siesse
és aludja. Atyoniszten!

GERGELY

Atyoniszten, vén legény!

GRÓF

Du rebell!... Du vőlegén!...

*A trombiták újra megbarsannak, a kutya újra fel-
vonít.*

Zene.

ERZSÖK

Hála nektek, hála nektek,
minden szentek serege!

POZSÁR

Hagyj már békét a szenteknek!

PIROSKA

Csak üzőbe ne vegye
Gergelyt ez a vén parázna.
Háromszor is öklét rázta.

ERZSÓK

A tallérokat csörgeti.
Hát ez most már a mienk!
mind, mind! jaj, de szépen cseng!

POZSÁR

Nono, Erzsók, nem egészen.
Osszad azt ott kétfelé.
Ami pénz jön, felerészben
Pirosé, meg Gergelyé.
Hála csengő százasoknak,
ők most összeházasodnak.

GERGELY

Mondtam már, bátyámuram,
én nem nézem ezt jó szemmel.
Tartsa csak meg az egészet,
nekem a gróf pénze nem kell.

POZSÁR

Az enyém ez, nem a grófé.

GERGELY

Megszolgált-e érte, bátyám?

POZSÁR

Megszolgálni nem szolgáltam.

GERGELY

Vagy elnyerte tőle kártyán?

POZSÁR

Hát azt nem.

GERGELY

No látja, bátyám,
erről van szó, nem egyébrül.

Elviszem majd én Piroskát,
de nem a gróf úr kegyébül.

ERZSÓK

És ő addig, gondolod te,
majd az országutat járja?

PIROSKA

Mért ne lennék én tovább is
a környék halaskofája?

ERZSÓK

Gazdag ember lánya lettél,
a csatangolásnak vége!
Jó apádnak módja van rá,
hogy jóhíredet megvédje!
Megdült a bőség szaruja,
menyegző lesz nálunk újra!

GERGELY

Értem, értem, nénémasszony,
értem én és búcsút mondok...

PIROSKA

Riadtan.

Hová mégy?

GERGELY

Odébb egy házzal.

PIROSKA

Gergely, ne csinálj bolondot!

POZSÁR

Hogyhogy? Elmaradsz a háztul?

GERGELY

El, bátyám. És nemcsak ettül,
a magam kis kunyhójátul
is, az egész Szigligettül,
az egész nagy Balatontul...

PIROSKA

Itt hagysz engem?

GERGELY

Itt Piroskám,
de még visszajövök érted,
meg a gyerekért!

GERGELY

Halkan, esdeklően.

Ne menj el...

GERGELY

Nem tehetek mást, nem érted?

PIROSKA

Ha szeretsz, maradsz!

ERZSÖK

De lányom,
azt ő tudja, mit miért tesz.

GERGELY

Piroskához.

Ha szeretsz, a szóbul értesz.

PIROSKA

Tudtam, hogy ez lesz a vége!
Tudtam, tudtam!

GERGELY

Én nem tudtam,
én azt hittem, Szigligetnél
véget ért a vándorutam.
De úgy látszik, nincs megállás,
innen is csak menni kell.

PIROSKA

De mért? Mert ő büszke! büszke!
Nem bír a nagy vérivel!
Jó, hát menj, ha menni kell!
Menj, menj, isten hírvél!

GERGELY

Kinn a kiskapuba várlak.

PIROSKA

Rám ne várj! Értem ne jöjj!

Menj, menj a szemem elől!

GERGELY

Isten áldja, bátyám, néném.

Megbocsássák, ha vétettem.

A gyerektől nem búcsúzik,
csókolják meg majd helyettem.

Isten áldja.

Gyorsan el.

POZSAR, ERZSÓK

Isten áldjon.

ERZSÓK

Piroskához.

És most semmi nyafogás,

majd akad helyébe más,

ajjaj, egy ujjadra kettő!

és nem ilyen hőtszegény,

hontalan halászlegény,

jég alatt az elesége,

jég hátán a felesége...

PIROSKA

Észbekap.

Jesszus, egy fityingje sincs!

minden pénzt ideadta!

így megy neki a világnak!

ERZSÓK

Mit fáj a fejed miatta?

PIROSKA

Früstök óta nem evett!

ERZSÓK

Annál hamarabb megbánja!

PIROSKA

Felugrik.

Nem, anyám, azt nem lehet!

Kiszalad.

ERZSÓK

Hova futsz? Csak nem utána?

PIROSKA

Már az udvarról.

De bizony!...

ERZSÓK

Hát ezt nem értem!

Már magamban megdicsértem!

POZSÁR

Hej, ez a pénz átkozott,
eddig csak bút-bajt hozott!

ERZSÓK

Majd hoz még sok örömet,
lesz még benne köszönet,
sose szontyolodj el, kedves.
Gergely elment, ez a fő,
tisztá már a levegő.
És mit nézed azt a redves
kalapácsot? Azt most tedd le,
bajt ne hozzon a fejedre.
Azt most a félszerbe vetjük,
mind a többi lommal együtt.

POZSÁR

Ennek itt a helye, asszony,
ahová most felakasztom,
itt a falon, a szegen.
Legkedvesebb kalapácsom,

én hűséges régi társam,
mindig szem előtt legyen.

ERZSÓK

A falon? Bolond dolog.
De azért, ha gondolod...
Ki jön ott, te?

POZSÁR

Veres Miska.
Tán a láncot hozza vissza.

ERZSÓK

Hát, akárki jön ezentúl,
ha maga Szent Kleofás,
egyet ne felejts, Mihályom:
hogy te nem vagy már kovács!

KATI

Hangja a konybából.
Nagyanyám!...

ERZSÓK

Hű, a gyerek!
meg a hal! Megyek, megyek!

POZSÁR

Pillanatra egyedül marad.
Furcsa, furcsa az, hogy én már...
én már nem vagyok kovács...

VERES. *Jön.*

Itt a lánc, köszönöm!
Hallom, hallom, hogy mi újság.
Nagy szerencse, nagy öröm,
másnak persze szomorúság.

POZSÁR

A szerencse, ami ért,
másnak bánat? de miért?

KÉT PARASZT

Jönnek.

Adjon isten, adjon isten!

VERES

Ketten jönnek itt egyszerre,
majd ők megfelelnek erre.

I. PARASZT

Igaz-e a hallomás?
A kovács már nem kovács?

POZSÁR

Biz az úgy van, szórul szóra.

I. PARASZT

Eijnye, de felült a lóra!
Akkor hát hiába jöttem
Tótibul a vasekével?
ez az ember Gulácsrul,
karján szekérekerekével?

POZSÁR

Ha kovácshoz jöttek kendtek,
akkor rossz helyt kereskednek.

I. PARASZT

Az áldóját!...

II. PARASZT

Tyű, a szentjit!...

I. PARASZT

És mi még tréfára vettük
az imént és megnevettük!

POZSÁR

Nincs helyén a megrovás:
a gróf úr ígéretet tett,
lesz helyettem más kovács.

I. PARASZT

De mikor!

II. PARASZT

Mikor!

VERES

Mikor!

II. PARASZT

Napnyugatrul felleg támad,
hordanám be kis szénámat,
keregem ha nem foroghat,
az a széna mind ott rothad.

I. PARASZT

Víz bántotta a vetésem,
szántanám ki sietősen,
vetném a helyébe most
a kapást, a száznapot,
és csak egy napot ha kések,
lőttek akkor a termésnek.

VERES

Nem megmondtam a kovácsnak:
szerencséje nagy baj másnak.

I. PARASZT

Pozsárhoz.

Hogy tehette, hogy tehette,
más kovács ha nincs helyette?

POZSÁR

No de hát, jóemberek,
hogyha már úgy rámröföntek,
azt vajon tudják-e kendtek,
hogy én azzal mit nyerek,
ha nem szól a kalapácsom?

I. PARASZT

Tudjuk: a tízszeresét.

FOZSÁR

A tizenkétszeresét!

VERES

Hát biz ez szép nyereség!

II. PARASZT

De milyen szép!

I. PARASZT

Szentigaz,

de nekünk ez nem vigasz.

POZSÁR

No de hát azt kérdem, hallják:

kendtek dolgoznának-e

csak azért, hogy kárát vallják?

VERES

Csak azért? ...

I. PARASZT

Pusztán azért? ...

II. PARASZT. *Az elsőböz.*

Szolgálnád – ezt a célt?

POZSÁR

Egy ütés, egyetlenegy,

a szerződés füstbe megy,

ezért kérdem újra, hallják:

kendtek dolgoznának-e

csak azért, hogy kárát vallják?

VERES

Hát... én nem volnék bolond!

II. PARASZT

Én se...

I. PARASZT

Én se...

POZSÁR

No ugye?

Hát ki kívánhatja tőlem,

hogy megtegyem, amit ő nem?

VERES

Az igaz.

I. ÉS II. PARASZT

Az már igaz.

I. PARASZT

Itt is jön egy: Szücs Jani,
Ez mit hoz javítani?

SZÜCS

Beront.

Hijnye, hogy a három isten...
hijnye te, hát járja ez?
Legnagyobb dologidőbe,
aratáskor meg csépléskor
meg hordáskor hét falu
nyögje, hogy kovácsa nincsen?

POZSÁR

Nekem a gróf azt ígérte
– és helyt kell hogy álljon érte, –
hogy nem lesz fennakadás.

SZÜCS

A pokolba! a kovács
le ne tegye kalapácsát!
Mert nem tréfa a kovácsság!
Az olyan ács, ki nem ácsol,
a kovács, ki nem kovácsol,
bármi legyen a rugója,
áruló!...

POZSÁR

Hogy én...? hogy én...?

SZÜCS

Az, az. A nép árulója!
Káron nyersz, koldusokén!

I. PARASZT

Az igaz!

II. PARASZT

Az már igaz!

VERES

Jól beszél! Igaz biz az!

POZSÁR

De hisz kendtek az imént még
nekem adtak igazat!

I. PARASZT

Hát igen, de amit ő mond,
az igaznál igazabb.

SZÜCS

Ezt akarta mondani
a szemedbe Szücs Jani.
Van-e erre szó a szádon?
Ugye, nincs? ... Hát isten áldjon!
Sarkonfordul, elmegy.

I. PARASZT

A másodikhoz.
Hát, komám, itt semmi dolgunk,
jobb, ha mink is eloldalgunk.

POZSÁR

Kendtek az ő pártján vannak?
kendtek is néparulónak
tartanak, mi? ...

I., II. PARASZT ÉS VERES

Annak, annak.

I. PARASZT

Nemcsak mink. Ezt tartja holnap
hét falu, ha híre terjed,
hogy hűtlenné lett kigyelmed.
Mind a hétnek átka zúg!

POZSÁR

Átka...?

I. PARASZT

Átka!

POZSÁR

Úgy...?

I. PARASZT

Bizúgy!

II. PARASZT ÉS VERES

Isten áldja!

I. PARASZT

Isten áldja!

Gyorsan odábbállnak.

Döbbent csend.

POZSÁR

Áruló... áruló...

Pozsár Mihály áruló...

A nép árulója...

Koldusok fosztogatója...

Hét falu ezt tartja róla...

Áruló...

KATI

Mondja, mondja, nagyapácska,
mért van ott a kalapácsa
azon a kampószezen?

POZSÁR

Sokára felel.

Azért van ez ott, kislányom,
mert a hangját én eladtam...
szegre kerül, megfogadtam...
bánom én már, jaj de bánom...
De szavam meg nem szegem!...

Zene.

Távolról cseng-bong a mozsár. Piroska bejön.

PIROSKA

Nehezen megy az a munka,
az a kosárfonó munka,
jó apám, úgy látom.

POZSÁR

Nehezen... nehezen...
sose állt rá a kezem...
kovácskéz ez, lányom.

PIROSKA

Meg úgy látom, el is unta,

POZSÁR

El azt, édes lányom.

PIROSKA

Oszt mit forgat az eszébe,
mikor így ül otthon?
fűzfavessző a kezébe,
néz, csak néz maga elébe
elszontyolodottan.

POZSÁR

Hogy mi jár az én eszembe?
csak az, amit látok.

PIROSKA

Azt a tornyot szemtül-szembe?

POZSÁR

Azt is, mást is, édes lányom,
egyebet se látok,
csak szomorúságot.

PIROSKA

No de mégis?...

POZSÁR

Legalábbis
téged, édes lányom,

téged ott a szövőszéknél
 búsan, haloványan.
 Mint apád a pálcikák közt,
 úgy ülsz te is ottan,
 a két kezed ölbeejtve,
 elszontyolodottan.
 Nem elég, hogy Gergely elment,
 ezt a bút még szítja,
 hogy Gergelyre a bolond gróf
 a pandúrt uszítja.
 Ez az egyik szomorúság
 rajtam, édes lányom,
 téged ott a szövőszéknél
 szomorúnak látnom.

PIROSKA

És van más is?

POZSÁR

De van ám.
 Ahová csak nézek.
 Fáj nekem, fáj, hogy milyen más,
 mint volt, ez a fészek.
 Már ez itt nem kovácműhely,
 szövő-fonó műhely.
 Kalapácsnak és kovácsnak
 csendes temetőhely.
 A leghangosabb műhelye
 volt ez a világnak,
 a legcsendesebb műhelye
 lett most a világnak.
 Sok, sok, sok a szomorúság,
 nem győzöm sorolni.
 Ott is egy, a köves úton,
 nézz csak ki, ahol ni!

Timkó Marci ott vesződik
szekere faránál,
egy keréknek fuccs – a többi,
az is de kajlán áll.

Kikiált.

Hallod Marci, ne segítsek?

TIMKÓ

Hangja messzebről.

Hogyhogy? Kalapáccsal?

POZSÁR

Kidáltva.

Kalapácsot nem foghatok!

TIMKÓ

Akkor semmi mással!

Hét falun segítsen!

Verje meg az isten!

POZSÁR

Így beszélnek, lám, azóta...

szitkozódva, átkozódva...

Nézd csak, nézd csak, ki megy ott el,
rám se hederítve!

Régi cimborám, Szücs János!

Így megy el!... van szíve!...

Felugrik, az ajtóhoz rohan, kikiált.

Jani te!... Jani te!...

Hát ez micsoda dolog?

Hát te már be nem tolod

soha a pofád ide?

SZÜCS

Visszafordul.

Nem érek rá!...

Továbbmegy.

POZSÁR

Úgy... nem ér rá...
Kár volt kiabálnom.
Ő nem ér rá... persze, persze...
Ez az, édes lányom.
Nem először megy el ő itt
házam előtt némán.
Ő se, más se, senki, senki
ajtót nem nyit énrám.
Köves útról küszöbömhöz
nem vezet egy lábnyom,
ez a legfőbb szomorúság
rajtam, édes lányom.

PIROSKA

Majd lesz újra jó kovácsa
ennek a hét falunak,
akkor aztán, majd meglássa,
mindnyájan megnyugszanak.

POZSÁR

Nem, nem, nincs reményem erre,
se kibúvó nincs semerre.
A gróf, hogy az isten verje,
hajszálpontos fizető,
nem késett egy percet ő,
küldte a pénzt júliusra,
augusztusra, szeptemberre,
és megküldi terminusra
azután is. És alussza
álmát, az meg az ő jussa.
Nem, nem, lányom, itt nincs mentség...

PIROSKA

Nem hozott a pénz szerencsét...

POZSÁR

De nem ám, csak bánatot.
Az is vele jár, hogy a gróf
Gergely ellen támadott.
És engem az pénz, aki,
bár a kormány nemzeti,
pandúrt küld rá, ha valaki
Kossuth Lajost élteti.
És most Gergely ott Veszprémbe...

PIROSKA

Psz, apám, csak csendesen!
Meg ne tudja azt a pandúr,
hol van most a jegyesem.
Ügyse lesz ott már sokáig,
ahogy levelében írja...

POZSÁR

Olvasd csak, hadd hallom újra.

PIROSKA

Olvassa.

„Drágalátos kis Piroskám,
szívem szép szerelme,
bárcsak e levél a legjobb
egészségben lelne.
Jó helyt vagyok én, Piroskám,
Suttogva.

Veszprém városában.
Hallom, hallom, a legjobbkor
húztam ki a lábam.
Nem sokáig leszek én itt,
virrad a magyarra,
szabadságát kiverekszi,
Kossuth úgy akarja,
akkor majd leszáll a lórul

az a szigligeti gróf úr,
én meg újra kivetem
hálómat Szigligeten.
Addig is tiszteltetem
jó apádat, jó anyádat,
csókolom kis Katikádat,
csókolom cseresznyeszádat,
azt ezerszer, százezerszer,
milliószor – én, Kun Gergely.”

ERZSÓK

Beperdül a konyhából.

Mondd csak, édes jó Mihályom,
ezt a csirkét hogy csináljam?
süssem-töltssem, vagy kirántsam?
vagy legjobb lesz paprikásan?

POZSÁR

Fene tudja, édes társam,
nincsen nékem ehetnékem.

ERZSÓK

Akkor inkább paprikásan.
Ideszáll majd annak a
finom-finom illata,
orrodát megcsiklandozza,
jó étvágyadat meghozza.

KATI

Beszalad az udvarról, törött játékkocsijával a kezében.

Nagyapám! ..

POZSÁR

Mi baj, kicsi?

KATI

Összetört a kis kocsi!

POZSÁR

Vizsgálhatja a kis kocsironcsot.

Húha! Ehhez ám, barátom,
kovácsmunka kell, úgy látom.

KATI

Akkor kalapálja meg!

ERZSÓK

Katiboz.

Ne nyaggasd itt nagyapádat!
Értsd meg, ő nem kalapálhat!
Van itt javítani való
éppen elég, kinn-benn,
tört gereblye, vasaló,
meg még annyi minden,
kalapácsot mégse fog,
neki az tilos dolog.

KATI

Adjuk akkor más kovácsnak.

POZSÁR

Más kovácsnak? Hm... no várj csak.
Más kovács, az nincs, de más,
ennél is szebb kocsi – van.
Klein zsidónál biztosan.

Zsebében kotorász.

PIROSKA

Van ott egy, az takaros,
szép piros.

KATI

Ujjong, tapsol.

Piros, piros!

POZSÁR

Akkor hát most tartsd a markod,
Katikám...

ERZSÓK

*Ijedten látja a fényes egyforintost az ura kezében.
El ne hamarkodd!*

POZSÁR

Katiboz.

Itt van egy pengőforint...
vidd anyádnak...

Odaadja a pénzt.

ERZSÓK

Hallod, hékás,
ez ám esztelen pocsklás!
Egy egész pengőforint!

POZSÁR

Te meg lányom, kerekedj fel,
fuss a boltba gyerekeddel,
vedd meg a piros kocsit.

KATI

*Szalad a pénzzel az anyjáboz.
Vedd meg a piros kocsit!*

POZSÁR

Ezt meg dobjuk a szemétre,
az oda kívánczik.

PIROSKA

Gyere hát, szaladjunk érte!
Nekiiramodnak.

ERZSÓK

Utánuk kiált.
Alkudj ám! A boltos rablól!
Szappant is hozz, telik abból!
Fotogént is, ha lehet!
Távolodva.
Adok mindjárt üveget!
Ő is kiszalad. Csend.

Kakukk's óra bármát kakukkol.

POZSÁR

Édes, kedves kalapácsom,
hát most ott függsz a szegen.
Én hűséges régi társam,
hallgatsz ott csüggetegen,
elhallgattunk mind a ketten,
falon függ a kalapács,
kosarat fon a kovács...
Messze estél, messze tőlem,
pedig itt vagy, itt közel,
itt függsz el nem érhetően,
de csak én nem érlek el.
Rossz varázslat ez! De mégse!
ez a bűnöm büntetése.
Falon függ a kalapács,
kosarat fon a kovács...
Júdás vagyok én! Eladtam
csengő-bongó hangodat!
Az gondoltam, én tudatlan:
az ezüst szebb hangot ad.
De a hasznom semmivé lett:
teli kamra, üres élet...
Falon függ a kalapács...
kosarat fon a kovács...
Azelőtt itt hét határban
minden tőlünk lelkesült,
minden vasfélén hibátlan
kalapácsütésem ült,
hét határ volt birodalmunk,
de most megdült a hatalmunk,
falon függ a kalapács,
kosarat fon a kovács...

Nélkülünk szekér se zörgött,
nélkülünk szántás se volt,
nélkülünk szánkó se csörgött,
nélkülünk kolomp se szólt,
hét kis falu itt sündörgött,
de elvitte ezt az ördög,
falon függ a kalapács,
kosarat fon a kovács...
Édes, kedves kalapácsom,
rossz gazdádna megbocsáss,
szánakozhatunk egymáson,
jó kalapács, rossz kovács.
Megdült, megdült nagy hatalmunk,
hallgatnunk kell, csendbe halnunk,
falon függ a kalapács,
kosarat fon a kovács...
Nem ütünk mi már ijesztőt,
a tüzet se fujtatom,
ezt a fránya fűzfavesszőt,
ezt hajlítom, bújtatom.
Babramunka ez... nem jó ez...
nem kovácskéznek való ez...
falon függ a kalapács...
ásít... ásít a... a kov...

*Az utolsó szót már nem tudja végigmondani, elalszik.
A falióra négyet kakukkol, utána újra csend. Ajtó.*

ERZSÓK

Azt a bögrét hova tettem...
Ez meg alszik a szegletben!
Hadd lám azt a kosarat...
Tegnap óta nem haladt!
egy öltést se tett azon!
Ebből se lesz nagy haszon!

KATI. Szalad be Piroskával együtt.

Nézze, nézze, nagyanyám!

Uj kocsi! piros kocsi!

PIROSKA

Jó apám meg elaludt?

ERZSÓK

El az, lányom, munka közbe.

Már ezentúl nappal alszik,

mint a gróf.

PIROSKA

Ne szidja össze,

ne nyaggassa, ha felébred.

Nappal alszik, nem csudálom,

mit tegyen, ha éccakánkint

nem jön a szemére álom?

Álmatlan fetreng az ágyba,

hallom a szomszéd szobából,

és meglestem számtalanszor:

ablakot nyit, és kibámul

a fekete éccakába.

ERZSÓK

Errül én nem tudtam eddig.

PIROSKA

Nem, mert alszik, mint a bunda.

Én is úgy aludtam eddig,

persze, most, mióta Gergely

űzött vad lett, ennek vége.

A szomszédos ablakon most

én nézek ki a sötétbe.

ERZSÓK

Igen, abban megegyeztek:

mindent szívetekre vesztek.

PIROSKA

Hogyne venné már szivére
jó apám azt, hogy a nép,
még Szücs Jánosunk is, tőle
elfordult. Az volna szép,
ha nem venné a szivére,
amit innen ő is csak lát...

ERZSÓK

Ingerülten.

Azt, hogy ott az istállóba
két tehén lóbálja farkát?
azt, hogy ott a vályunál
négy hízója is zabál?

PIROSKA

Nem, ő azt nem látja, ő csak
azt a kövös utat látja...

ERZSÓK

Értem, értem, ott Szücs János
jár duzzogva, a barátja,
meg a többi alja-népség...

PIROSKA

És ajtót rá senki nem nyit.

ERZSÓK

Azt ne mondd. Hát Bodza gazda?
Mennyit látjuk most, de mennyit.

PIROSKA

Bodza gazda nem a nép,
még csak nem is egy a népből.

ERZSÓK

Volt idő, gatyába járt.

PIROSKA

De mi lett belőle végül?
Lókupec!

ERZSÓK

Apád szava!
Bodza: a nép legjava,
Szücs János meg a legalja.

PIROSKA

De apám, ő nem ezt vallja.

ERZSÓK

Értsd meg már: azoknak az fáj,
hogy egyszerre gazdag lett ő,
a szegények fenekednek
a gazdagra, kétszerkettő.
Annak csak örülni kéne,
hogy itt tartunk!

PIROSKA

Nincs kovácsuk,
azt fájlalják.

ERZSÓK

Nincs kovácsuk?
Mondjuk így: ingyen-kovácsuk.
Lenne ám, ha megfizetnék,
nemcsak így-úgy, mint szokásuk.
Persze, olyan jó bolondot
ők még egyet nem találnak,
mint ő volt. Ez, ez a bűne
és nem más, Pozsár Mihálynak.
És ő, a szamár, bankódik,
már a házból ki se mozdul,
a legtávolabbi útja
a fűzfához visz, a kertbe,
egyre többet üldögél ott,
arcát tenyerébe rejtve.

PIROSKA

Sokszor nézem én is félve:
ott ül a vén fűz tövébe,
ejti fejét a kezébe,
néz, csak néz maga elébe.
Majd betér a műhelyébe,
kosarat fon, hagyja félbe,
fűzfavessző a kezébe,
néz, csak néz maga elébe.
Asztalnál is bús a képe,
csak turkál az ételébe,
kés meg villa a kezébe,
néz, csak néz maga elébe.

ERZSÓK

Most meg alszik, fényes nappal.
Baj lesz ebből, attul tartok!

PIROSKA

Ijedten.

Mire gondol, jó anyám?

ERZSÓK

Én? A legrosszabbra! Arra!

PIROSKA

Mint fent.

Legrosszabbra? ...

ERZSÓK

Vészes suttogással.

Hogy majd egyszer
kalapácsot fog a marha! ...

PIROSKA

Megkönnyebbülve.

Attul osztán sose tartson!
Ó, ha szavát adta, állja.

ERZSÓK

Gondolod?

PIROSKA

Mérget vehet rá.

ERZSÓK

Csak az ördög meg ne szállja!

Én, én inkább abba bízok
az én egyszerű eszemmel,
hogy huszonkét kosarat már
mégis megfont ez az ember,
mind eladta most, remélem,
Keszthelyen a vén Birizdó,
mindjárt itt is lesz a pénzzel,
abbul nem lesz fia-disznó,
abbul jó magas kerítést
húzunk, az a számításom.
Hogy apád az istenverte
köves útra ki ne lásson.

PIROSKA

Nem hinném, hogy az a pár szál
deszka, mit elébe rak,
eltakarná őelőle
a valót... De nézze csak,
hogy kinlódik ott álmába!

ERZSÓK

Az ám, hogy nyög, hogy zihál!

POZSÁR

Álmában.

Ne...! Ne...!

ERZSÓK

Még abajgat is!

POZSÁR. *Mint fenn.*

Jaj...! Jaj...!

ERZSÓK

De még jajgat is!

PIROSKA

Költsük fel.

ERZSÓK

Mihály! Mihály!

POZSÁR

Mint fenn.

Jaj...! Jaj...!

PIROSKA

Rázzuk fel.

ERZSÓK

Rázza.

Mihályom!

POZSÁR

Mint fenn.

Jaj...! Jaj...!

PIROSKA

Jó apám... csak álom!

ERZSÓK

Ébredez már.

POZSÁR. *Felébred.*

Hű, a szentjit...

Álom volt hát?

PIROSKA

Álom, álom!

POZSÁR

Persze... ott a kalapácsom!...

Hű, a szentjit, hű, de rosszat

álmodtam... Még most is borzad

minden hajamszála tőle,

és csak úgy dül a verejték

rólam...

PIROSKA

Csuromvíz az inge.

Vesse csak le, kiterítem.

ERZSÓK

Már megkérdem, meg nem állom,
mit is álmodtál, Mihályom?

Majd az álmoskönyv megmondja,
mit jelenthet az az álom.

PIROSKA

Az álmoskönyv? Nincs más gondja?

POZSÁR

Azt álmodtam, hogy a gróf
minden, minden mesterembert
megvásárolt, ahogy engem.

Ahány csak van a világon,
mindet, mindet, úgy vegyétek.
És szerszámát mind letette...
és kosarat font helyette.

ERZSÓK

Kosarat font! Jaj de furcsa!

POZSÁR

Ebből nagy baj lett. Elárvult
a világ, lerongyolódva
jártak mind az emberek,
cafatokban lógott róluk
ködmön és öltőruha,
és a tönkrenyűtt sarukbul
öregujjuk kandikált ki,
később meg csak úgy mezítláb
jártak, majd egész mezítlen...

ERZSÓK

Hát az furcsa lehetett!

POZSÁR

Mert szabó se volt, se varga.

ERZSÓK

Hát, ha a gróf megfizette!

POZSÁR

Várjatok csak, van tovább is.

Minden ház dűledezett,

a tetőkön dézsaszámra

zuhogott be az esővíz,

a kitört ablakokon

besüvített a jeges szél.

Persze, mert hát ács se volt,

kőműves se, drótostót se...

ERZSÓK

Még ilyen bolondos álmot!

PIROSKA

Nem is olyan nagy bolondság!

POZSÁR

Szabad ég alatt tanyáztak

szegény mezítelenek,

összebúttak, áztak, fáztak,

éheztek, kenyér, se volt,

persze, mert molnár se volt.

No de volt is jajveszéklés,

szidalom, huszárimádság,

átkozták a sok-sok hűtlen

kézművest, de legsűrűbben

Szigliget hitvány kovácsát,

aki rossz példát adott.

ERZSÓK

Rossz példát? ugyan mivel?

Aki átkoz, irigyel!

POZSÁR

Álmomat mesélem mostan,
álomképekkel perelsz te!
mart a szégyen, elbujdostam...

ERZSÓK

Álmodba.

POZSÁR

Álmomba persze.
A nádasba búttam én be,
nyakig ültem szennyos lébe,
ott kuksoltam, ott búsongtam,
egyszer csak mit látok onnan?
Felhő támad, szürke, csúnya,
gyorsan száll, alacsonyan
és úgy, mintha szeme volna:
egyenest nekemrohan.
Akkor látom a csudát ott:
a felhőbe sose látott
furcsa szárnyas rovarok
sokasága kavarog,
kicsi, nagy, milliószámra,
mindnek áttetsző a szárnya,
mind oly furcsa termetű,
némelyiknek teste tű,
másoké meg kés meg olló,
fúró, véső, reszelő,
a nagyobbja balta, fűrész,
gyalu, csákány, meszelő,
de sok szárnyas kalapács is,
meg fogó is ott lebeg
és nemcsak ahhoz hasonló,
hanem valóságos ollók,
fúrók, balták, egyebek.

Akkor vettem észre: baj van,
nagy baj, mindennél nagyobb:
a szerszámok keltek szárnyra
mind, a sok cserbehagyott,
és vészfelhő lett belőlük
és az most nyakamra jön,
és egy óriásra megnőtt
kalapács jár élükön,
mint a villám, úgy cikázik,
fényesen, s mit lát szemem?
mi van belevésve, tyű,
a nyelébe? két betű,
„P M”! Az én faragásom!
a tulajdon kalapácsom
támad haddal ellenem!
Ott hajtotta a szelet
mind, mind a fejem felett,
a vezér megálljt vezényel,
rám mutat kormos nyelével
és szól nagy dörgedelemmel:
„Megvagy, megvagy, te gazember,
állj elénkbe, talpra, hé!
minden szerszám árulója,
minden embertársadé!
Mi szerszámok, minden ember
hű segítőtársai,
mi nem hagyjuk a világot
tönkresilányítani.
Jöttünk, hogy kérdőre vonjunk,
ki mindennek oka vagy,
a rossz példát, azt te adtad,
most jó példát kell, hogy adj!
Föld kibillent, helyre toljuk,

neked itt most parancsoljuk:
 hallod, hé, Pozsár Mihály,
 ha kovács vagy, kalapálj!"
 – Lett most nagy ribillió,
 ismételte millió:
 „Kalapálj, kalapálj,
 kalapálj, Pozsár Mihály!"
 – Magyaráztam, nem lehet,
 adott szó köt engemet!
 – Lett újabb ribillió,
 ismételte millió:
 „Kalapálj, kalapálj,
 Kalapálj, Pozsár Mihály!"
 – Futnék én, de ők se restek,
 közrefogtak, nekemestek,
 tű meg akart szúrni,
 a fúró megfúrni,
 gyalu meggyalulni,
 fogó megfogdosni,
 olló megvagdosi,
 fűrész kettéfűrészelni,
 balta és bárd kettészelni,
 messzelőrúd bemeszelni,
 s amitől legjobban félttem:
 a tulajdon kalapácsom,
 minden szerszámok vezére,
 nagyot akart ütni hűtlen
 gazdájának a fejére!

ERZSÓK

Pedig hát a kalapácsod
 azalatt is szép nyugodtan
 ott függött, ahol most látod.

POZSÁR

Furcsa, hogy most újra ott van...

ERZSÓK

Hát ilyet se láttam még én!

Hát te már az ébrenlétet

az álommal összevéted?

Belepistulsz még a végén?

PIROSKA

Belepistul, belepusztul,

változtatni kell ezen,

de hogy és mint, kérdezem.

POZSÁR

Bízd rám, én majd kitalálom,

Intelem volt ez az álom.

ERZSÓK

Csak ne forgass a fejedbe

semminő oktondiságot –

lesz itt változás, de gyorsan

és magátul, majd meglátod.

A keszthelyi kisvásárral

ha Birizdó megjön végre,

mindjárt másképp fogsz te nézni

a kosaras mesterségre.

Csak rossz kópék meg ne csalják –

lopják a vén, vaksi baglyot.

Azért csapta el a gróf is

a csőzségrül, mert elaggott.

HARMADIK RÉSZ

BODZA

Belép.

Adjisten mindannyiuknak!

ERZSÓK

Bodza gazda! Isten hozta!

BODZA

Jó hír van ám! Kitalálják?

ERZSÓK

A kosarak mind elkeltek?

BODZA

Kosarakról nem hallottam.

PIROSKA

Kun Gergelynek bűnbocsánat?

BODZA

Róla osztán szó se essék.

POZSÁR

Vagy a grófot szél ütötte?

BODZA

Az meg rossz hír volna, hallja!

Látom már, ki nem találják,

hát megmondom: lesz kovács!

ERZSÓK

Lelkendezve.

Lesz kovács?

PIROSKA

Kovács?

POZSÁR

Kovács?

BODZA

Lesz bizony!

POZSÁR

Hiszem, ha látom.

ERZSÓK

Hát, ha Bodza gazda mondja!

Örömhír ez a javából!

No de üljön már le nálunk,

Ebbe, itt ni, csak megtörlöm.

BODZA

Az a karszék öblösebb ott,

abba jobban fér az ember

ezzel a terjedelemmel.

Elhelyezkedik a karosszékekben.

Hát igen. Veszprémbe jártam...

PIROSKA

Riadtan.

Veszprémbe?...

BODZA

A nagyvásárban.

Lovakat csereberéltem,

túladtam a rossz herélten,

aki egy lábára gyenge,

sántít, ha nincs kipihenve...

PIROSKA

No de most ki volt pihenve?

BODZA

Ki bizony, volt arra gondom.

Ott a nagyvásárba, mondom,

egy kovács került elébem,
azzal egyesszégre léptem...

POZSÁR

Mesterrel vagy inasával?

BODZA

Mester lesz.

POZSÁR

Úgy hát inas.

BODZA

Még az, de a mesterétül,
sutty, megugrik...

POZSÁR

A pimasz!

BODZA

Hozzám jön kommencióba,
a portámra, Keszibe,
ott nyitunk kovácsműhelyet...

ERZSÓK

Hogy mi nem jut eszibe!

BODZA

Keresztényi kötelesség,
egyszersmind hazafias.
Másképp jutna-é eszembe
az ilyesmi, nem igaz?
De Pozsár uramnak éppúgy
érdeke, ismerje be,
hogy így orvoslást találjon
hét falu fájó sebe.

ERZSÓK

Úgy van, mert ha lesz kovács,
enyhül az agyarkodás.

BODZA

Ez az, ez az. És kigyelmed,

egyrészt maga érdekében,
jól tenné, ha ezt a tervet
támogatná.

POZSÁR

Én? Miképpen?

BODZA

Műhelyhez felszerelés kell,
az újonnan méregdrága...

POZSÁR

Értem. Az enyémre számít.

BODZA

Úgy van. Azt itt rozsdá rágja
és csak tönkremegy, szerintem.
Errül van szó. Kéne minden:
fújtató, satupad, üllő,
szerszámok apraja, nagyja,
minden. És úgy volna illő,
hogy kigyelmed olcsón adja.

POZSÁR

Erre én még alszok egyet.

BODZA

Alszik rá? De hát mire?
Hisz még nem is mondtam árat.

POZSÁR

Hogy eladjam, vagy ne adjam.

ERZSÓK

Ezt meg én nem értem.

BODZA

Én se!
Arra a felszerelésre
nincs szüksége, mit akar hát?
Hisz más ember csak örül,

ha lomtára kiürül,
sőt kis pénz is üti markát.

ERZSÓK

Te Mihály, te Mihály,
csak talán nem az a terved,
hogya a kalapácsot felvedd?

POZSÁR

Nem mondtam, hogy felveszem,
azt se, hogy meg nem teszem.

ERZSÓK

Ijedezve.
Azt se!...

POZSÁR

Erre alszok egyet.
Holnap osztán hírt adok.

ERZSÓK

Mint fent.
Holnap mire virradok!...

BODZA

Jó, hát várok. Holnap úgyis
erre járok, majd benézek.
Szóval hát: mind az egészet!

Csingelés ballatszik messziről, folyton erősödve.

ERZSÓK

Csingilingi! Hallja-é?
Ez Birizdó bácsi hangja,
vagyis a kis csacsié,
annak szól a kis harangja.
Keszthelyen volt vásár tegnap,
onnan jönnek, várva várom!
Mindjárt másképp fog beszélni
az én makrancos Mihályom!
A csengős számár megáll.

ERZSÓK

Hé, öreg, mi az, mi az?

PIROSKA

Kosarastul jön kend vissza?

BIRIZDÓ

Abbizony, amma' igaz.

Hány kosár ment a vásárra?

BODZA

PIROSKA

Huszonkettő.

BODZA

Huszonkettő.

Oszt most hány jött vissza onnan?

ERZSÓK

Számolgatja.

... husz ... huszonegy ... huszonkettő!

BODZA

Huszonkettő ...

POZSÁR

Hát, úgy látom,
e mesterség mégis meddő.

ERZSÓK

Ezt nem értem, hogy esett ez?
a kosár nem volt kelendő?

BIRIZDÓ

De kelendő volt biz az.

ERZSÓK

Kelendő volt, mégse kelt el?

BIRIZDÓ

Abbizony, amma' igaz.

ERZSÓK

De hiszen mind, mind
hibátlan!

BIRIZDÓ

Abbizony!

ERZSÓK

Se egy darabját
túl magasra nem taksáltam!

BIRIZDÓ

Nem bizony!

ERZSÓK

Mi volt a baj hát?
Mondja már el, vén Birizdó,
de ne olyan szőszegényen!

POZSÁR

Elkelt ott mindenki másé?

BIRIZDÓ

Abbizony.

POZSÁR

Csak az enyém nem?

BIRIZDÓ

Abbizony.

BODZA

Mi a fene!

ERZSÓK

Biztosan kend volt ügyetlen,
vagy kocsmázott kend szünetlen,
vagy aludt... hiába rázza
a fejét itt egyremásra,
oka kell hogy legyen annak,
hogy a kosarak itt vannak!

BODZA

Mukkanjon már, jó öreg!

POZSÁR

Nyögje már ki, a keservét!

PIRÓSKA

Bort tölt.

Fogja, bátyus, pofa bor,
hajtsa csak fel. Bakator.
Ez talán megoldja nyelvét.

Töltöget.

Nézzék csak az öreget,
hogy kiissza egyhajtásra!
Mindjárt meglesz a hatása.
No Birizdó bácsi, jó bor?

BIRIZDÓ

Abbizony. Éhomra reggel,
egyenest a főbe megy fel.

PIRÓSKA

Újra töltött.

Akkor hajtson még fel eggyel.

Úgy nil...

Bodzának is tölt.

Tessék gazduram.

BODZA

Köszönöm.

PIRÓSKA

Apjának is tölt.

Tessék, apám.

Ott már újra nincs egy csepp se,
tartsa csak, Birizdó bácsi.

Újra tölt Birizdónak.

POZSÁR

Bodzához.

... stenéltesse ...

BODZA

Koccint Pozsárral.

... stenéltesse ...

POZSÁR

Kendet is, Birizdó bácsi!

BIRIZDÓ

Isten, isten...

ERZSÓK

No de most már
mondja meg, Birizdó bácsi,
hogy is volt az a vásáron.

BIRIZDÓ

Kibevülve, félpohár borral a kezében.
Még hogy én kocsmába mentem?
Így befeketítnek engem?
Rajtam a gatyám, az ingem,
nem ittam be, rajtam minden.
Az meg biztos, énszerintem,
hogy a bort nem mérik ingyen,
meg hogy nem volt egy fityingem.
Poharamat emelintem!

POZSÁR

Megjött már a szava, látja,
mondja hát, Birizdó bátya,
hogy volt, mint volt a vásáron?

BIRIZDÓ

Jó, megmondom, csak ne fájjon.

POZSÁR

Mondja, mondja, ne sajnáljon.

BIRIZDÓ

Jöttek, jöttek ott a népek,
odaléptek, hátraléptek,
hátra mindjárt, hogy meglátták
a portékán a névtáblát.

POZSÁR

A névtáblát?

BIRIZDÓ

Mind azt mondta:
ez oszt nem kell semmi áron,
tegye füstre, aki fonta,
a kovács, az kalapáljon!

POZSÁR

Hát már ott is híre van!

BODZA

Megmondták alaposan.

ERZSÓK

Ó, az istentelenek!
cudarok, szemtelenek!
azok mind irígyeid!

POZSÁR

Azokat te sose szidd.
Igazuk van, igazuk.
A valóság és az álom
egybevág, egy a szavuk,
hogyan lehetne hát hazug?
Mit mondott a kalapácsom?
„Hallod, hé, Pozsár Mihály,
ha kovács vagy, kalapálj!”

BIRIZDÓ

Nóta is van róla.

POZSÁR

Nóta? Csúfondáros nóta, mi?
Nem tudná eldallani?

ERZSÓK

Arra nem vagyok kíváncsi!

POZSÁR

Fujja csak, Birizdó bácsi!
De előbb még egy pohárral!
Attul a dal jobban szárnyal!

BIRIZDÓ

*Felbajtott a barmadik pobár bort is, utána rágyújt
a nótára.*

Szigligeten, ott bizony,
sajdirididom
megfiadzott a torony,
sajdirididom,
a kovács ott, no nézd csak
szembeül a toronynak,
tallérokbul tornyot rak,
sajdirididom!

Az abroncsom meghasadt,
sajdirididom,
no, kovács, üsd a vasat,
sajdirididom!

Nem ütöm én, de nem ám,
ha én azt megcsapdosnám,
összedülne tornyocskám,
sajdirididom!

Ismétlés.

Nem ütöm én, de nem ám,
ha én azt megcsapdosnám...

ERZSÓK

Közbevág.

No, elég volt!

BODZA

Hagyja abba!

BIRIZDÓ

Hagyhatom, ez volt a vége.

POZSÁR

Szép, szép. Hát ezt is megértem.
Híres lettem. Nem nagy érdem.

No, mindegy. Birizdó bácsi,
fogja ki a szamarat,
heveredjen az árnyékba,
jó lesz minél hamarabb.

BIRIZDÓ

Abbizony. (*Kitántorog.*)

POZSÁR

Utána szól.

Megálljon, bátyus!

Osztán majd velünk ebédel.

Ha nem szégyell összeülni

velem, falu szégyenével,

ezzel az egész utolsó

rongyemberrel, ezzel az...

BIRIZDÓ

Kitörve.

De bizony az nem igaz!...

Elvezeti az ajtó előtt a számárfogatot.

BODZA

És mi ebből a tanulság?

Az, hogy nálam, Keszibe,

mint már mondtam, azt a műhelyt

meg kell nyitni izibe.

Akkor majd a nép megbékül,

és kezes lesz, jóbarát,

megveszi majd, nóta nélkül,

a kigyelmed kosarát.

Mondja meg hát valahára,

limlomának mi az ára.

ERZSÓK

Adjuk oda hát, Mihályom,

adjuk, eb ura fakó!

POZSÁR

Műhelyem berendezése,
gazduram, nem eladó.

BODZA

Mit mondott? Nem eladó?

POZSÁR

Azt mondtam, nem eladó.

BODZA

Akkor itt megáll az ész.
Nincs kovács – fuccs az egész!
Kirúgja maga alól a széket.

KATI

Kivülről.

Gergely bácsi! Gergely bácsi!

Gergely beóvakodik az udvar felől. Nyomában Kati.

GERGELY

Van-e pandúr a közelbe?...

PIROSKA

Felsikolt.

Gergely!...

ERZSÓK

Jesszusom!...

GERGELY

Odafut Piroskához, megöleli.

Piroskám!...

BODZA

Ej no lám, Kun Gergely itthon!
Nagy merészség!

POZSÁR

Bátor ember!

PIROSKA

Gergely karjai közt.

Csakhogy itt vagy! csakhogy itt vagy!

KATI

Nézzé, nézzé, Gergely bácsi,
új kocsi, piros kocsi!

GERGELY

Édes szentem!...

Megcsókolja a gyereket.

POZSÁR

Ügyes ember!

ERZSÓK

Jaj te, nem lesz nagy baj ebből?

POZSÁR

Állj ki Erzsók az ajtóba
és figyelj, nem látsz-e pandúrt.

GERGELY

Piroska mellől.

Ha figyel, csak azt figyelje,
néném, hogy nem hall-e sípszót,
vagy amonnan, vagy eminnen.
Ha igen, kereket oldok.

BODZA

Szép dolog! egy tisztos házból
titkos sípjelekre lesni!

ERZSÓK

Hát, félelmes az ilyesmi!

POZSÁR

Teneked most az a dolgod,
hogy hallgass és hallgatózzál!

BODZA

Én különben azt hallottam
a veszprémi nagyvásárba,
hogy a mi császár-királyunk,
látván, hogy fele se tréfa,
haddal támad Kossuthékra.

GERGELY

Bodzához.

Haddal támad „őfelsége”,
de haddelhadd lesz a vége!

BODZA

Haddelhadd, de vaj kinék?
A császári hadak élén
nem kismiska áll, nagy ember:
Jellasics bán, táborszernagy.

GERGELY

Nem vitázok gazdurammal,
nem avégett jöttem.

BODZA

Én se!
Megyek is már, itt se voltam.
Kedves ház ez máskülönben
énnekem, de nem ilyenkor,
mikor itt jár a dezentor.

GERGELY

Gondolom! No csak siessen,
várja már Csocsotka Dénes!

BODZA

Micsoda? Csocsotka megjött?

GERGELY

A hét helység új kovácsa...

PIROSKA

Pozsárhoz.

Ő tud róla! lássa, lássa!

GERGELY

No igen, Csocsotka Dénes,
A rúgott kovácssegéd,
ő Veszprémbe, a kocsmába

azzal hinceg, hogy maholnap
műhelyet nyit faluhelyen,
Keszibe, egy lókupeccel...

BODZA

Felgerjedve.

Ezt így mondta? Lókupeccel?

PIROSKA

Egy rúgott kovácssegéd?

GERGELY

Folytatja.

... Ott hét helység kalapácsa
lesz övé, hét falu népét
fogják nyúzni e kupeccel...

BODZA

Nem, ő ezt így nem mondhatta!

PIROSKA

Most búvik ki szeg a zsákbul!

POZSÁR

Még szerencse, hogy nem adtam
eszközt a kezükbe hozzá!

BODZA

Gergelyhez.

Ezt kend az ujjából szopta!

GERGELY

Nem szokásom. Azt kend szokta.

BODZA

„Kend” Csak így: „kend”?

ERZSÓK

Ejnye, Gergely!

GERGELY

Csak példáját követem.
Ha én kendnek kend vagyok,
akkor kend is kend nekem!

ERZSÓK

Az ajtóból.

Hallatlan! Te kendezed le,
te, Kun Gergely, Bodza gazdát?

BODZA

Magánkívül a dübtől.

Ott leszek majd, ha akasztják!...
Jónapot!...

Fejébe csapja a kalapját, elroban.

ERZSÓK

Utána szalad.

De édes lelkem
gazduram!... jaj, kikísérem...

Utánafut.

POZSÁR

Még csak ez lett volna hátra!

GERGELY

Kis ügy ez most. Nem evégett
szöktem haza.

PIROSKA

Hát? Mivégett?

GERGELY

Hogy felbolygassam a népet.

POZSÁR

Hogy felbolygasd?

GERGELY

Mert Veszprémbe
meg Zalába, meg Somogyba,
végig az egész Dunántúl
térségén kaszára kaptak
a parasztok, mind egy szálig...

POZSÁR

Hogy mondod? kaszára kaptak?

GERGELY

Úgy ám! Egyenes kaszákkal
tódul a nép a határra,
hogy az érte síkraszálló
honvédsereget segítse
a császári hadak ellen.
A parasztság csupa tűz-láng
mindenütt, csak éppen itt nem.
Ezen kellett vón segítnem.

POZSÁR

No és most mi bánt? mi csüggeszt?
Nem értél célt?

GERGELY

Ez az éppen.
Zsibbadás ül itt a népen,
valahogy más, mint a többi,
nem akar markába köpni
mind csak vállát vonogatja,
váltig mind azt hajtogatja:
veszni kell az igaz ügynek,
elbukunk, oszt visszaütnek!
Furcsa nép ez, lanyha, renyhe,
kishitű... csalódtam benne.

POZSÁR

Nem a nép itt a hibás,
én, csak én és senki más.
Kishitű? Én törtem össze
a hitét, az csak világos.
Megmondotta azt Szücs János.

GERGELY

Hát nem mondom, hogyha bátyám
megcsendítné kalapácsát...

ERZSÓK

Visszajön.

Jesszus, mire kell belépnem!
Megcsendítse kalapácsát?

GERGELY

Folytatja.

... akkor – tán... de az se biztos.
Madárfütytybőz hasonló bang hallatszik.

PIROSKA

Az ajtóból.

Sípszó volt ez? vagy madárfütyty?

Csend.

Várjanak csak, kitekintek!

Kimegy.

GERGELY

Gyengén szólt az, csak madár volt.

Úgy bizony, bátyámuram.

Csalatkoztam én a népben,
visszatérek most Veszprémbe,
felcsapok ott katonának.

PIROSKA

Az ajtóból, ijedten.

Itt a pandúr! Menekülj!

GERGELY

És nem szólt a síp?...

A szemközti kukoricásból éles füttyszavak sivítanak.

PIROSKA

De szól az,

csak elkésve. Bár ne szólna!

Most gyorsítanak, futva jönnek!

PIROSKA

El se búcsuzz, menekülj!

GERGELY

Odaroban Piroskához.

Csak egy csókot adj! csak egyet!

Megcsókolja.

ERZSÓK

Boldogságos szűz, ne hagyj el!...

PIROSKA

Gyorsan, gyorsan! rajtadütnék!

GERGELY

Az ablaknak rohan.

Most még én futok előlük,
futnak még ők énelőlem!

Kingrik az ablakon, visszaszól.

Isten áldjon!

PIROSKA

Isten óvjon!...

GERGELY

Eltűnik.

POZSÁR

Utána szól.

A zsombéknak vedd az útat!
magas ott a sás, elbújtat!

PIROSKA

Az ajtóból.

Jönnék! Puska a kezükbe!

ERZSÓK

Jesszusom, csak el ne süssék!

POZSÁR

Tűnj el, Erzsók, a gyerekekkel,
rátok itt most semmi szükség.

ERZSÓK

Gyere, Katikám, siessünk.

Kisiet a konybából Katival.

Dühös kutyaugatás.

POZSÁR

Sietve létrát tesz a padlásajtó alá.

Ezt a létrát idetesszük,

hogy a pandúrt megtévesszük!

úgy ni.

Két pandúr jelenik meg az ajtóban, puská a kezükben.

PANDÚRŐRMESTER

Kun Gergelyt keressük!

POZSÁR

Itt volt, elment.

ŐRMESTER

Azt, hogy itt volt,

nem tagadja?

POZSÁR

Mért tagadnám?

ŐRMESTER

Azt hiába is tagadná,

mert szem- és fültanu van rá:

Bodza István.

POZSÁR ÉS PIROSKA

Egyszerre.

Bodza István!

ŐRMESTER

Egyedül csak azt tagadja,

hogy még itt van az a hitvány?

PIROSKA

Hitvány?

POZSÁR

Hallgass.

A pandúrokhoz.

Mondom, elment.

ÖRMESTER

Mondja, de nem fog ki rajtunk,
itt most házkutatást tartunk.

POZSÁR

Tessék.

ÖRMESTER

Bármilyen szomorú is,
hogy azt a szökésben lévő
többszörös felséggyalázót...

PIROSKA

Közbevág.

Ráfogás! nem is gyalázta!

ÖRMESTER. *Folytatja.*

... éppen itt, Pozsár uramnál,
itt a gróf úr emberénél
kell keresnünk.

POZSÁR

Micsoda?

Én a gróf embere volnék?

ÖRMESTER

A gróf úrtól fizetést húz
szép kis summa üti markát,
így van, vagy nem?

POZSÁR

Így van, így van...

ÖRMESTER

Akkor egyezzen bele,
hogy a gróf úr embere.
Az a létra mért van ott
a padlásajtó alatt?

PIROSKA

Fájdalom, nincs fecskeszárnyunk,
létrán kell padlásra járnunk.

ÖRMESTER

Akkor azt kutatjuk át,
annak minden lik-lukát.
Rajta, tizedes, előre,
fogd az ordast puskacsőre!

TIZEDES

Hiszen ha csak ordas volna,
őrmester uram, de bezzeg
tigris az!

ÖRMESTER

No és ha tigris!
En majd hátulról fedezlek!
A tizedes megindul a létrán felfelé.

ÖRMESTER

A létra tetején, a másik pandúr mögött.
Ha felrántom most az ajtót,
te beugrasz.

TIZEDES

Nem jobb volna
ha én tépném fel az ajtót
és őrmester úr ugorna?

ÖRMESTER

Ne pofázz! Egy-kettő-három!
*Felrántja az ajtót, a tizedes beugrik a padlásra, ő
kívül marad, úgy kiáltja.*
Bújj elő, hé! fel a kezekkel!
ellenkezni ne merészelj,
mert lövünk!
Maga is beugrik.
Tréfás zenei átkötés.

POZSÁR

Mondd, édes lányom,

igaz ez? így lesüllyedtem?
én a gróf embere lettem?

PIROSKA

Ami igaz, az igaz.

POZSÁR

Kiáltva.

Erzsók!...

ERZSÓK

Bedugja a fejét a konyhaajtón.

No mi baj, Mihályom?

POZSÁR

Melegíts vizet, de gyorsan!
Hogy megberetválkozhassak,
és a kezem is megmossam.

ERZSÓK

Jesszus, beretválkozol
és még kezet is mosol?
Mire készülsz te, Mihályom?

POZSÁR

És az ünneplő ruhámat
hozd elő és tiszta inget!

ERZSÓK

No de mért?

POZSÁR

Tedd, amit mondtam!

ERZSÓK

Jó, jó, jó, hozom, hozom.

El.

PIROSKA

Nem tudom, hogy mire készül,
azt tudom csak, jó apám
jól teszi, hogy arra készül,
mert azóta, lám csak, lám,

egyenes lett a tartása,
friss a szeme pillantása,
nem olyan hamvába hótt,
újra az lett, aki vót!

ERZSÓK

Beszalad.

Kapd fel gyorsan ezt az inget!
fogatok vágtatnak erre,
mind megrakva urasággal,
mind errefelé tekinget!

POZSÁR

Mi a fene?

ERZSÓK

Idejönnék!

PIROSKA

A két hajdú máris itt van,
trombitával a kezében!

SZILÁGYI

Belép.

Adjisten, Pozsár uram!

POZSÁR

Adjisten, öcsémuram!

SZILÁGYI

Hát az a kis szöszke hol van,
akitől én csókot kaptam?
Az meg ott az édesanyja?
Két virágszál, együtt ringó:
nyíló rózsza, meg a bimbó!

PIROSKA

És kigyelmed?

SZILÁGYI

A pillangó!

PIROSKA

És a mátkám?

SZILÁGYI

Ohhohó!...

PIROSKA

Az meg pillangófogó!

KATI

Odafut Szilágyihoz.

Nézze, nézze, hajdú bácsi,
új kocsi, piros kocsi!

SZILÁGYI

Tyű, de szép, ez már beszéd!

ERZSÓK

A lakáj úr jön sietvel!
és úgy látom, jó a kedvel!

LAKÁJ

Az ajtóig jön, bekiált.

A gróf úr és társasága
érkezik látogatóba!

POZSÁR

A gróf úr és társasága?
énhozzám? látogatóba?

ERZSÓK

Lám, hogy megbecsül! ez rávall!
társaságot hoz magával!
nem utolsó társaság!

PIROSKA

Jó anyám, csak várja végét,
hajlik az ág, visszavág.

POZSÁR

Van elég bor?

ERZSÓK

Pillanat!

Rendbeszedem magamat!

Úgy Piroskám, csak ügyeskedj!

A kutyaugatás erősödik, fékeveszetté válik. Zajos társaság közeledik, a nők visonganak, a férfiak rikantgatnak, valamin nagyon jól mulathatnak, az alkobol is tüzezi őket. Edmond gróf vezérletével a műhely felé tódulnak. A két bajdú megfűjja a trombitát.

ERZSÓK

Itt vannak, jaj! Csupa gróf!

LAKÁJ

Az a lilaszín kravátlis:
herceg Szigfrid Drachenhof.

ERZSÓK

Herceg!... Nálunk!... Szent egek!
No, Mihály, menj hát elébük,
úgy szokás!

POZSÁR

Megyek, megyek.

A trombiták elballgatnak, a kutya tovább vonít, majd ugatásba csap át.

PIROSKA

Az a ronda, lisztes képük!
és micsoda maskarádé!
Mind egy-egy majomparádé!

GRÓF

A társasághoz.

Ott govats! enyém govats!

HERCEG

Ja, ja!

GRÓF

Ott kizslán: Piroschka!

HERCEG

Á, Piroschka!... Á, Piroschka!...
Schön, schön!

PIROSKA

Lakájhoz.

Mi bajuk velem?

LAKÁJ

Tetszik!

ERZSÓK

Hallod lányom, tetszel!

PIROSKA

Nem baj, no, elviselem.

POZSÁR

Tessenek beljebb kerülni!

ERZSÓK

Tessenek, fogunk örülni!

PIROSKA

Kis gúnyval.

Tessenek!...

LAKÁJ

Nem, arrul szó sincs.

A gróf úr és társasága
ide nem tanyázni jöttek,
hanem hogy gróf úr kovácsát
pillanatra megtekintsék.

POZSÁR

Engem megtekintsenek?

PIROSKA

No, mit mondtam!

POZSÁR

Hogy csudámra
járjanak, hogy szájuk tátsák,
mintha csudabornyú volnék?

ERZSÓK

A lakájhoz.

Szóljon már, no, gróf urunknak,
ne vigyék el az álmunkat!

GRÓF

A társasághoz.

Ott, ott lenni golopats!

HERCEG

Golopats... Ja, golopats!

POZSÁR

A lakájhoz.

...tolmácsolja a gróf úrnak,
éppen hozzá voltam útban,
volna hozzá egy szavam.

LAKÁJ

Nos, mi kívánsága van?

ERZSÓK

Jaj, Mihály, csak okosan!

POZSÁR

Tolmácsolja a gróf úrnak:
nekem az ő pénze nem kell...

GRÓF ÉS HERCEG

Was?... was?...

POZSÁR

Tartsa meg magának...

ERZSÓK

Jézusisten!...

POZSÁR

...és ahelyett
teljesítse azt a gróf úr,
amit legelőbb ajánlott;
költöztessen engem innen
másfél napi járóföldre,

honnán a gróf úr fülébe
nem hat el a kalapácsszó.

ERZSÓK

Ettül féltem!...

PIROSKA

Ezt reméltem!...

GRÓF ÉS HERCEG

Was? ... was? ...

LAKÁJ

Gróf úr azt feleli erre:
Ő valóban megajánlta,
de akkor nem állt kötélnek
a kovács, és most már késő.

POZSÁR

Késő? Hogyhogy?

LAKÁJ

Mert azóta
egyezség jött létre, másképp.
És a gróf úr most azt mondja,
a jó tréfát el nem rontja.

POZSÁR

A jó tréfát? Hogyhogy?

LAKÁJ

Azt, azt.
Az egész császári udvar,
értse meg, már hetek óta
nem győz eleget mulatni
ezen a főúri tréfán,
tudniillik hogy a gróf úr
milyen egyezségekre lépett
egy magyar kovácsmesterrel.
Maga a felséges császár,

amikor ezt meghallotta,
nevettében hasát fogta!

POZSÁR

De hát ez nem tréfa, hallja!
mondja meg a gróf urának,
én így élni nem tudok,
ebbe belepusztulok!

LAKÁJ

A grófhoz.

Er sagt, Herr Graf...

A láрма elnyeli a többi.

GRÓF. *A lakájhoz.*

Desto besser!

HERCEG

Bravo, bravo, lieber Edmond!

LAKÁJ

Gróf úr azt feleli erre:
ha kigyelmed túl nem éli,
ha kigyelmed belepusztul,
nagyon helyes!

GRÓF

Odakiáltja.

Desto besser!

LAKÁJ

Akkor annál jobb a tréfa!

POZSÁR

Úgy?...

ERZSÓK

Ezt mondta?

PIROSKA

Ezt felelte?

A TÁRSASÁG. *Ünnepli a grófot.*

Ah, kolossal, genial!

ERZSÓK

Hát ezt megkaptuk, Mihály!

PIROSKA

A grófok felé.

Hát ez több mint szívtelenség!

hát ez szégyen és gyalázat!

a szegényt így megcsúfolni,

így halálra keseríteni!

És mért? mert dolgozni kíván,

mindnyájuk javára nyilván.

HERCEG

Vibogva, ingerkedve.

Ah, Piroszka! Ah, Piroszka!

PIROSKA

Cudarok, köpnivalók!

HERCEG

Mint fent.

Ah, Piroszka! Ah, Piroszka!

PIROSKA

Nem értik a szót, úgy látom,

de van nekem jó tolmácsom

ez a vízzel teli rocska!

Felkapja a vízes vedret.

HERCEG

Riadozva.

Uhh Piroschka!... Uhh, Piroschka!

Visongva elmenekülnek.

ERZSÓK

Jézusisten, térj eszedre!

azt a vedret nem teszed le?

A trombiták megbarsannak, de csak pár pillanatra,

a hajdúk is gyorsan kereket oldanak. A kutya még

sokáig vadul ugat.

PIROSKA

Ezen is csak jót mulatnak,
jókedvük van az uraknak.
Odébbálltak, az a fő.

ERZSÓK

Ezt már magam is sokallom!

PIROSKA

No de jó apámra nézzen:
azt hogy marja ott a szégyen!
Hang nem jött ki még a torkán,
bévül rázza csak az orkán.

ERZSÓK

Hallod-e, Mihály, Mihályom,
ne vedd már úgy a szívedre.
Gyere szépen, ülj asztalhoz,
finom csirkepaprikás lesz
túrós, – mákos, – almásrétes,
badacsonyi bor, mézédés.
Ez a fő, nincs igazam?
Meg se hallod a szavam?

PIROSKA

Ne búsuljon, jó apám,
hisz megtette a magáét,
a gróf pénzét visszadobta,
a csorbát kiköszörülte.
Az, hogy a gróf kicsúfolta,
az meg az ő szégyenfoltja.
Mit emészti hát magát?
Azt a tornyot mit bámulja?
Már az én szavam se hallja?

KATI

Beszalad.

Nézze, nézze, nagyapám,

ezt a szép kis kocsikát!
nézze már! no, nézze hát!

PIROSKA

Hanem most már jó anyám,
igazán nagy baj van ám:
már a gyereket se hallja,
csak a tornyot, azt bámulja.

ERZSÓK

Hol azt, hol a kalapácsát!
hogy kapkodja a fejét, ott!
most meg... most meg... ember, ember,
ezt az üllőt mér kapod fel?
hova hurcolod? mi céllal?

POZSÁR

Az üllőt cipelve.
Félre innen!... félre innen!...

ERZSÓK

Jesszus, a virágcsérép!
darabokra tört, te őrült,
mért rúgtad fel azt az asztalt?
Az üllő nagy robbanással a helyére kerül.
Most megint hová rohansz?

POZSÁR

Robanvást.
Félre innen!... félre innen...

ERZSÓK

Mit akarsz a kalapáccsal?

POZSÁR. *Mint fent.*

Félre innen!... félre innen!

ERZSÓK

Nem, nem, nem, nem kalapálsz!
Akkor ráánk szakad a ház!
Lefogja az ura karját.

POZSÁR

Ne csimpaszkodj a karomba,
menj innen!

Ellöki magától.

ERZSÓK

Ó, de gorombal!

POZSÁR

Még a grófnak nem feleltem,
no de most a szót megleltem,
nem, nem illik ide más szó,
egy, csak egy: a kalapácsszó!

Hadd hallják meg a betyárok:

kovács vagyok, kalapálok!

A kalapács lesújt az üllőre nagy erővel, sokszor egymásután.

Zene.

ERZSÓK

Jesszus! világ vége jön!
nem marad itt kő kövön!
nem marad meg életünk se!

PIROSKA

Üsse, apám, üsse, üsse!

KATI

Üsse, üsse, nagyapám!

ERZSÓK

Üsd, üsd, ők is ütnek ám!
csak hogy az mirajtunk csattan,
rajtad is, te kis ártatlan!
Hát én most senkit se kérdek,
vizlek innen, te gyerek,
vannak még jó emberek,
menedéket adnak néked.

POZSÁR

Vidd csak Erzsók, jobb ha nincs itt!
vidd csak azt az incifincit!

ERZSÓK

Gyere, te szegény gyerek,
égő házbul mentelek!

Felkapja.

Messziről fogod majd nézni,
hogy fog ez a ház enyészni,
hogy csap égig fel a füstje!

Elrohan a gyerekekkel.

PIROSKA

Üsse, apám, üsse, üssel!

Zene.

Pozsár már rendes kovácsmunkát végez.

POZSÁR

Ez is megvan, idenézz!

PIROSKA

Jól megalapálta!

POZSÁR

Ehelyett se veszek újat,
No, mi van még hátra?

SZÜCS

Hangja messziről.

Miska, Marci, ide gyertek!
gyorsan ám!

Robanva.

PIROSKA

Pozsárhoz.

Hallja, apám a kiáltást?
A Szücs János hangja!

POZSÁR

Az üllőt verve.

Hallom, hallom, Janié.

Merre tart?

PIROSKA

Errefelé.

De ha látná, hogy rohan!

lelkendezve, boldogan!

POZSÁR

Mint fent.

Szücs Jani, a büszke?

PIROSKA

Üsse, apám, üsse!

SZÜCS

*Futva jön, az ajtóban megáll, elkiáltja magát,
kifelé.*

Miska, Marci ide gyertek!

Újra kovács a kovács!

*Veres Miska és Timkó Marci futva jönnek kétfelől,
egyszerre érnek oda.*

VERES

Éljen! Éljen!

TIMKÓ

Éljen! Éljen!

VERES

Újra kovács a kovács!

TIMKO

Miaffene, újra?

PIROSKA

Újra, Marci, újra!

TIMKO

Oszt a gróf úr mit szól hozzá?

PIROSKA

Köpünk a gróf úrral

TIMKÓ

De hát ne csak a magáét
üsse-verje ott a majsztram,
ezt az ekevasat üsse,
hogy a tarlót felszánthassam!

VERES

Itt meg ez a rossz saroglya...

POZSÁR

Atveszi az ekevasat.
Adjátok csak, úgy ni!
Kalapál.

PIROSKA

Látom, lesz itt munka bőven,
jó vót, lám, begyútni!

SZÜCS

Kár, hogy ezt nem hallja Gergely!

VERES

Abbizony, Kun Gergely!

SZÜCS

Ő már visszament Veszprémbe,
lehorgasztott fejjel.

TIMKÓ

Miaffene, itt járt?

SZÜCS

Vissza is ment mindjárt.

TIMKÓ

Miaffene, mindjárt?

ERZSÓK

Futva jön.
Kocsi vágtat a toronybull!

SZÜCS

Az ám!

VERES

De milyen bolondull!

TIMKÓ

Mekkora port vernek!

POZSÁR

Erzsókhoz.

No és hol a gyermek?

ERZSÓK

Angyomékhoz vittem.

POZSÁR

Te meg újra itten?

ERZSÓK

Mért? te mit gondoltál?

POZSÁR

Hogy kereket oldtál.

ERZSÓK

Azt gondoltad rólam?

POZSÁR

Jól van, Erzsók, jól van.

ERZSÓK

Ül-e hajdú a kocsin?

VERES

Ül biz ott kettő is!

ERZSÓK

Jesszusom! kettő is!

VERES

A lakáj is rajta ül.

ERZSÓK

Jesszusom! még ő is!

TIMKÓ

Miaffene, ő is?

SZÜCS

Hát, ha három jön egy ellen,
egy helyébe kettőt leljen,
én megvédem a kovácsot!

VERES

Egy helyébe hármat leljen,
én is védem a kovácsot!

TIMKÓ

Miaffene, hármat leljen?
egy helyébe négyet leljen,
én is védem a kovácsot!

SZÜCS

Megtartottuk a tanácsot,
mink megvédjük a kovácsot!

VERES ÉS MARCI

Egyszerre.

Mink megvédjük a kovácsot!

POZSÁR

Kalapál.

Ha megvédtek, ha nem védtek,
kovács vagyok, kalapálok.

Kutya vadul ugat, nyílik az ajtó.

LAKÁJ

Megkerült kend, az ebadta?
Mit csinál itt?

POZSÁR

Tovább kalapál.

Mit csinálok?

kovács vagyok kalapálok!

LAKÁJ

Kalapál, de nem sokáig!

Hajdúkhöz.

Kapjátok fel azt az üllőt

és a kalapáccsal együtt
dobjátok a Balatonba!

POZSÁR

Magasba emeli kalapácsát
Azt próbálja meg valaki!

ERZSÓK

Miatyánk, ki vagy mennyekben...

LAKÁJ

Kalapácsot mer emelni
a gróf úr két hajdújára!?
Csavarjátok ki kezéből
egy-kettő!

SZÜCS

Nem addig a!
Mink megvédjük a kovácsot!

VERES ÉS MARCI

Követik a példát. Egyszerre.
Mink megvédjük a kovácsot!

LAKÁJ

Kentek útját merik állni
a gróf úr hajdúinak?
Egy-kettő, oszoljanak!

PIROSKA

Odaugrik negyediknek.
Én is védem az apámat!

ERZSÓK

Odaugrik ötödiknek.
Én is védem az uram!

LAKÁJ

Nézzék csak, hát még a nők is!

POZSÁR

És ha arra sor kerül,
kalapácsom jár elül!

LAKÁJ

Tiszta revolúció!
Többen vannak, abba bíznak,
csak hogy mi nem retirálunk,
azt már nem! a kard minálunk.
Nosza, hajdúk, ki a karddal!
A bajdúk kardot rántanak.
És most utoljára kérdem:
Állnak rögtön félre vagy nem?

SZILÁGYI

Elébe ugrik a másik bajdúnak, ráemeli kardját.
Én is védem a kovácsot!
karddal a kard ellen!
kardnak kard feleljen!
Kardok összecsapnak.

SZÜCS

Ez osztán nem nyámnyila!

POZSÁR

De nem ám! Kovács fia!

LAKÁJ

Micsoda? Mit nem merészelsz!
Te, a hajdú, odapártolsz?

SZILÁGYI

Ide én, mert itt a helyem!

LAKÁJ

Társaddal te szembefordulsz?
Csattanás.
Kardját kivered kezébül?

MÁSIK HAJDÚ

Öreges, rekedtes hangon.
De még el is törte, nézze!
Itt állok most csonka karddal.
Szóljon rá, még összevagdál!

LAKÁJ

Kapsz még ezért, vakmerő!

MÁSIK HAJDÚ

Most már osztán mit csinálunk?

Náluk a kard, nem minálunk.

No, Ottó úr!

LAKÁJ

Túlerő.

Nyílik az ajtó.

GERGELY

Adjon isten jónapot!

PARASZTOK

Adjon isten jónapot!

PIROSKA

Gergely!...

POZSÁR

Hát te hogy kerülsz ide?

ERZSÓK

A legjobbkor, hallod-e!

LAKÁJ

Foglyom vagy, törvény nevében!

GERGELY

Foglyom vagy a nép nevében!

LAKÁJ

Mit beszélsz?

PARASZTOK

Egyre többen.

A nép nevében!

LAKÁJ

Ügy? ... Ilyen nagy a sereglés?

GERGELY

Nagy bizony! Nincs rajta egy rés!

LAKÁJ

És kaszával mind. No szép...

GERGELY

Tudja meg: felkelt a nép!
Háromezren vagy még többen
jönnek ott Veszprém felől,
jönnek egyenes kaszával
és a számuk egyre nő,
mert ahol csak elhaladnak,
minden falu talpra áll,
mindegyiknek a kovácsa
csak kaszákon kalapál.
Így lesz itt is, látni fogja.
Most pedig mars a sarokba!
Mind a hármuk a nép foglya!

POZSÁR

Hó, megálljunk! Csak kettőnek
kell sarokba állnia,
ez a hajdú idepártolt!
Úgy nézz rá: kovács fia!

PIROSKA

Ő mentette meg apámat,
a másikra karddal támadt!

GERGELY

Akkor hát legény a talpán!
Akkor azt kiáltjuk: éljen!

PARASZTOK

Éljen! Éljen! Éljen! Éljen!
Felvonulók éneke a köves útról.

GERGELY

Akkor állj be hát miközénk...

SZILÁGYI

Szívesen!

GERGELY

És járj az élen!

PARASZTOK

Éljen! Éljen! Éljen! Éljen!

GERGELY

De mindhangosabb az ének,
háromezren, vagy még többen
fújják és kíséretökben
ide tartanak a népek,
akik jeladásnak vették
bátyám kalapácsszavát.

POZSÁR

Jeladásnak?

GERGELY

Hát mi más volt?
Magam is csak annak vettem,
jeladásnak, azt a csengést,
mikor azt hegy adta hegynek,
Visszafordultam, rohantam, –
minden falu, mint a feltúrt
hangyaboly – és minden ember
azt kiáltja lelkenedezve,
boldogan: Van már kovácsunk,
aki kiegyenesítse
a kaszát! – és azt kiáltják,
amit én most: éljen! éljen!

PARASZTOK

Éljen! Éljen! Éljen! Éljen!

GERGELY

Mink is itt Szigligeten
vagyunk százharmincheten...

SZÜCS

Egyel többen!

VERES

Dehogy eggyel:
kettővel!

TIMKÓ

Miaffene?
hát én ebből kimaradjak?
No még csak az kellene!

EGY HANG

Az udvarról, a tömegből.
Itt is egy!

GERGELY

No persze, persze,
nő a számunk percről percre.
Itt vagyunk, bátyámuram,
eljöttünk, hogy a kaszáinkat
egyenesre igazítsa,
hadd foghassuk Jellacsicsra!

PARASZTOK

Jellacsicsra, a betyárra
aki rátört a határra!

GERGELY

Akiknek bátyámuram,
kalapáccsal nagyot ütve,
jelt adott a felkelésre,
adjon fegyvert is kezükbe!

PARASZTOK

Fegyvert, fegyvert a kezünkbe!

POZSÁR

Ide gyorsan a kaszákkal,
hadd legyen belőlük lándzsa!
hadd legyen meg azok által
mindnyájunk szabadulása!

GERGELY

Fogja, bátyám, itt az első,
üsse le nyelérül!

POZSÁR

Kalapál,
Hozd csak, Erzsók, a fogókat,
te meg, lányom, fújtass.

PIROSKA

Mialatt a fújtatót búzgálja.
Nézzék már, ott jön a gróf úr!
De szó sincs trombitaszóru!

BIRIZDÓ

Abbizony, amma' igaz.

EGYIK PARASZT

Itt van az, de vasvillák közt!
Szökni próbált a toronybul,
de elcsíptük!

GRÓF

Fogvacogva.
Atyoniszten!...
Atyoniszten!... Atyoniszten!...
Én isz lenni matyareMBER!

GERGELY

Odaálljon a sarokba,
hajdúja, lakája mellé!

EGY HANG

Az udvarról.
Ég a torony!...

PARASZTOK

Ég!... Ég!...

GRÓF

Jesszus, toron égje?

POZSÁR

Pibenteti kalapácsát.

Lángba, piros lángba
borul ott a sárga...
meg fekete füstbe...

PIROSKA

És fekete üszke
marad csak a büszke
toronynak...

GERGELY

És most már,
meglásd, ez a sors vár
itt az egész sárga-
fekete világra!
De ez nem megy ám magátul,
azért kelt fel a Dunántúl,
azért zúdul Délnek,
azért zeng az ének!

POZSÁR

Újra kalapál.

Azért szól a kalapácsom,
szép szavát csendítve!
Újra ver, újra ver
hét kis falu szíve!

ERZSÓK

Újra ver és szebben cseng az,
mint a gróf ezüstje!

PIROSKA

Üsse, apám, üsse!

GERGELY

Üsse, üsse, üsse!

MIND

Üsse, üsse, üsse!

POZSÁR

*Tovább kalapál, most már az énekszó ütemére.
Cseng a kalapács, zeng az ének, rengeteg embet
éneke.*

PARASZTOK

Elvonulóban a köves úton éneklük.
Szól a kakas, pirkadozik, hajnallik,
Kossuth Lajos az ablakon kihajlik,
újra s újra kihajlik, hogy megkérdeje:
magyar népem, ébredsz-e már végtére?

KATI

Énekbangja a távolból.
Újra s újra kihajlik, hogy megkérdeje...

MIND

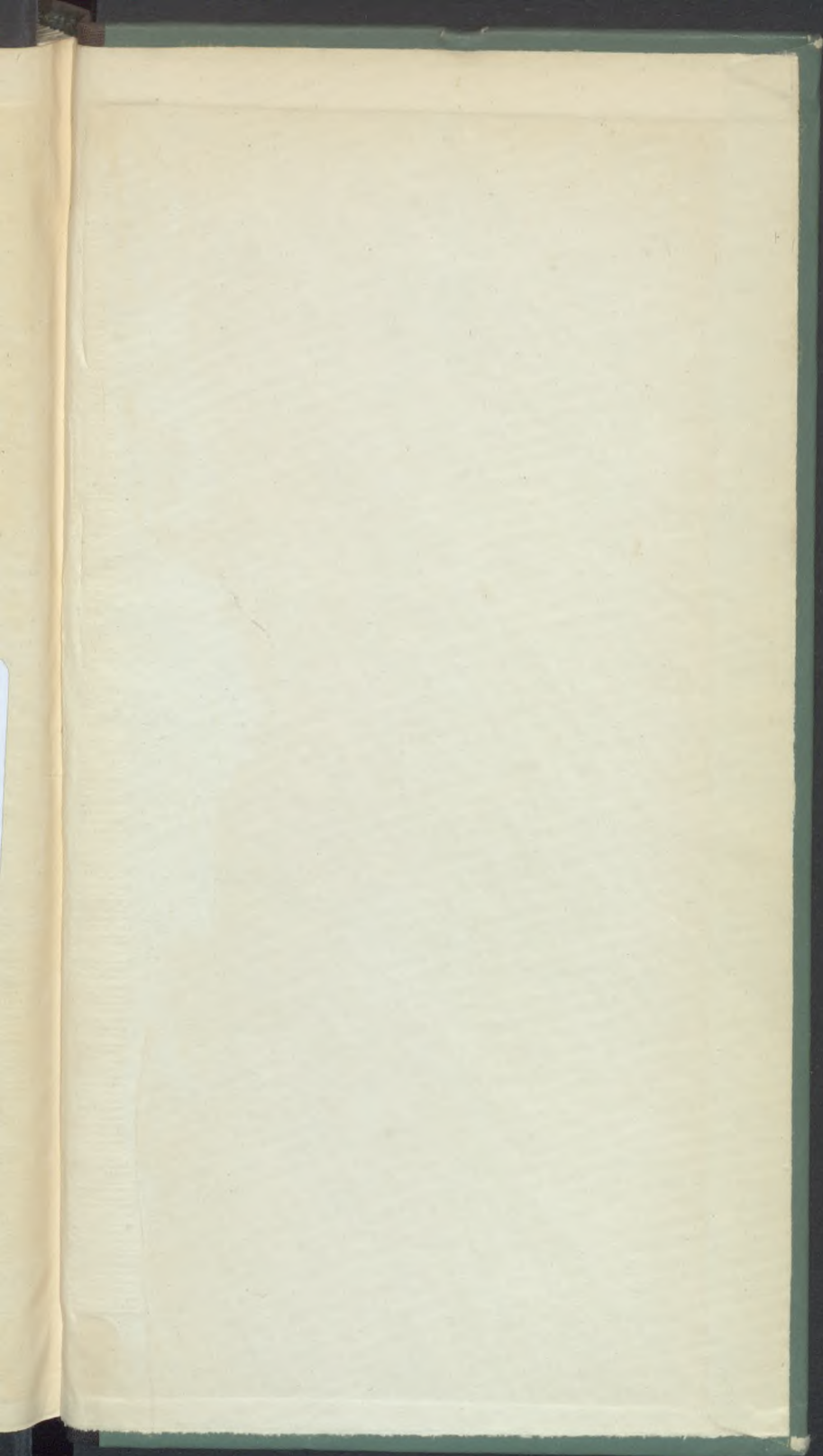
A műhelyben levők is:
Magyar népem, ébredsz-e már végtére?

FÜGGÖNY

emére.
embet

12.50 ft

Nádcsányi Zoltán • HÉT FALV KOVÁCSA